

JAARVERSLAG 2018

AFRICA
museum

JAARVERSLAG
2018

Foto en © C. Dercon

Chéri Samba (Congolees, Kinto M'Vuila, 1956, woont en werkt in Kinshasa), Réorganisation (Reorganisatie). Kinshasa. DRC. Juni 2002. Olieverf op doek. Gekocht van Chéri Samba. 2002. HO.0.1.3865. © Chéri Samba.

Terugblik op 2018

met Guido Gryseels,
Algemeen Directeur
van het KMMA

Het museum is vijf jaar gesloten geweest voor het publiek omwille van de renovatie. Wat is de grote vernieuwing in de permanente tentoonstelling?

De nieuwe permanente tentoonstelling wil een beeld van het hedendaags Afrika tonen. We zijn niet langer een museum van het koloniale Afrika, maar wel van het Afrika van vandaag en van de toekomst, zonder de gedeelde geschiedenis tussen België en de landen van Centraal-Afrika te verwaarlozen. We kijken kritisch naar ons koloniaal verleden en willen ook een soort *lieu de mémoire* zijn, zowel voor Belgen als voor Congolezen. Daarnaast willen we een forum zijn voor debat waarin alle opinies aan bod kunnen komen. We hopen dat we een echte ontmoetingsplek en een centrum voor dialoog kunnen zijn voor iedereen die een oprechte interesse heeft voor Afrika.

Op welke manier werden de Afrikanen zelf betrokken bij de realisatie van het nieuwe museum?

Als je een museum wil maken over hedendaags Afrika, dan moet je daar uiteraard ook de Afrikanen zelf bij betrekken, zowel uit Afrika als uit de diaspora. Wij hebben van bij het begin geprobeerd een nauwe band te ontwikkelen met de leden van de diaspora. Al in 2004 werd het COMRAF opgericht. Aanvankelijk ging dat

|| Er zijn belangrijke stappen genomen in de manier waarop we naar Afrika kijken, met Afrika omgaan en luisteren naar de gevoeligheden in de Afrikaanse gemeenschap."

Foto en © Olivier Anbergen - Melting Prod

voornamelijk over de organisatie van culturele en educatieve evenementen, later ook over de renovatie en ons onderzoek. Toen de definitieve plannen voor de herinrichting vorm kregen, werd vanuit COMRAF de *Groupe des six* opgericht die commentaar gaf op de voorstellen. Ondanks onze oprechte intenties is de samenwerking met de diaspora niet altijd vlot verlopen. We willen dat in de toekomst dan ook beter plannen en intensifiëren. In Europees verband werken we ook samen aan projecten om de diaspora nauwer te betrekken bij het werk van etnografische musea.

We hebben ook Afrikaanse museumdirecteurs en experts geconsulteerd. Wij hebben partnerschappen met de nationale musea in Rwanda, met het Musée des civilisations noires in Senegal, de nationale musea in Congo, en het nationaal museum in Lubumbashi. In Kinshasa wordt momenteel een nieuw museum gebouwd dat zal openen eind 2019. Wij willen daar graag nauw aan meewerken, bijvoorbeeld aan de inrichting van het museum en de opleiding van conservatoren en publiekswerkers.

Ondanks de grote impact van de renovatie, waaraan heel wat wetenschappers meewerkten, ging het onderzoek aan het wetenschappelijk instituut verder. Wat zijn voor u de hoogtepunten?

Enkele projecten met een sterke link met duurzame ontwikkeling springen er voor mij uit, zoals het onderzoek naar fruitvliegen die grote oogstverliezen veroorzaken in Afrika. Door taxonomisch onderzoek en onze collecties verbeteren we de identificatie en ontwerpen we samen met Afrikaanse instellingen effectieve bestrijdingsprogramma's. In het licht van de huidige discussie rond klimaatverandering is ook het onderzoek van onze boscologen over de koolstofopslag in kleine bomen, dat begin 2019 werd gepubliceerd in *Nature Plants*, heel belangrijk. De studie naar de link tussen traditionele en hedendaagse muziek in Afrika vind ik vernieuwend. Ook het archeologisch onderzoek in Congo is zeer pertinent, en

de koppeling met linguïstisch onderzoek is echt boeiend. Een ander hoogtepunt is het onderzoek over de kobaltmijnen en de invloed op menselijke gezondheid, alsook ons programma rond het versterken van nationale onderzoekscapaciteit in geologie in Rwanda. Bijzonder relevant zijn ook de programma's rond *early warning systems* voor natuurlijke risico's, zoals mooi geïllustreerd in een BBC-reportage. Tenslotte hebben onze historici belangrijke bijdragen geleverd aan het debat rond het koloniaal verleden, restitutie en de politieke situatie in Congo. Ons herkomstonderzoek naar sommige collectiestukken afkomstig van plundering in DR Congo krijgt nu heel wat internationale belangstelling.

De culturele revolutie in het museum betreft niet alleen het narratief in de tentoonstelling, maar ook de werking van de wetenschappelijke instelling. Welke stappen zijn daar genomen?

Er zijn belangrijke stappen genomen in de manier waarop we naar Afrika kijken, met Afrika omgaan en luisteren naar de gevoeligheden in de Afrikaanse gemeenschap. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in de zaal over de biodiversiteit, die de wisselwerking tussen natuur en mens centraal stelt. Ik zie ook verandering in onze manier van onderzoek doen. We werken veel meer in partnerschap met Afrikaanse instellingen en publiceren gezamenlijk, ook op naam van de Afrikaanse partners. Met programma's zoals een *artist*, *journalist* en binnenkort ook *scientist in residence* maken we onze collecties veel meer toegankelijk voor mensen van Afrikaanse oorsprong. Wat is hun interpretatie? We gaan nu meer investeren in herkomstonderzoek van onze collecties. Dat vind ik een hele belangrijke ontwikkeling, net zoals het feit dat onze wetenschappelijke opleidingsprogramma's steeds meer in Afrika plaatsvinden, en niet meer exclusief in Tervuren. Tenslotte willen we nog meer werk maken van een effectief diversiteitsbeleid, zowel in onze personeelsbezetting als in onze bestuursorganen.

01

MUSEUM- LEVEN

2018 stond helemaal in het teken van de heropening van het museum.

Op 8 december was het zover: onder grote internationale belangstelling opende het museum na vijf jaar sluiting opnieuw de deuren.

DE AANLOOP NAAR DE HEROPENING

Afronding van de bouwwerken

De bouwwerken werden opgeleverd op 1 april 2018. Dankzij de renovatie werd de publieksruimte bijna verdubbeld van 6000 naar 11 000 m². Het volledige onthaalpaviljoen en het museumgebouw werden rolstoeltoegankelijk gemaakt. Grote liften en een hellend vlak zorgen ervoor dat iedereen op alle verdiepingen van zowel het nieuwe als het oude gebouw geraakt. Oude wenteltrappen werden vervangen door plateauliften en ook de sanitaire ruimtes zijn aangepast. Op het vlak van duurzaamheid gebeurden verschillende ingrepen om het energieverbruik te beperken. De nieuwe tijdelijke tentoonstellingszalen werden met klimaatregeling uitgerust zodat ze bruiklenen kunnen ontvangen in de beste omstandigheden.

Dankzij de renovatie werd de **publieksruimte** bijna verdubbeld, van 6000 naar **11 000 m²**

Bovendien werd een congrescentrum gerealiseerd met vergaderzalen van 24 tot 64 personen en een gloednieuw auditorium met 224 plaatsen.

Op 31 mei werd het gebouw voorgesteld aan de pers in aanwezigheid van staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid mevrouw Zuhair Demir en de minister bevoegd voor de Regie der Gebouwen, Jan Jambon. Bij die gelegenheid werd de openingsdatum van 8 december 2018 bekendgemaakt. Samen met de persconferentie werd ook de nieuwe website gelanceerd en de nieuwe huisstijl aangenomen.

Inrichting van de tentoonstelling

Zodra het gebouw overgedragen werd aan het museum konden alle voorbereidingsruimten in het museum in gebruik genomen worden. Op 3 april werd het dossier van de losse scenografie toegewezen aan het bedrijf Potteau. Vanaf dan kon concreet werk gemaakt worden van de inrichting van het museum. Om die klus op amper acht maanden tijd te klaren, werd extra personeel aangeworven. De laatste objecten werden gerestaureerd en replica's en maquettes voor hands-on-installaties werden gemaakt. Vanaf eind maart werd volop gewerkt aan de realisatie van de multimedia. Een team vertrok naar de DR Congo voor de realisatie van een virtual reality experience en ander beeldmateriaal. Ook de zaalteksten werden gefinaliseerd, nagelezen door

externe peer reviewers en vertaald. Alle hoofdstukken zijn beschikbaar in de drie landstalen en het Engels, kleinere teksten zijn in het Nederlands, Frans en Engels.

Hoewel een aantal grote objecten al eerder terugkeerden naar het museum, is de inhuizing van de meer dan 4000 tentoongestelde objecten na de zomervakantie in een stroomversnelling gekomen. Zaal per zaal werd systematisch ingericht. Na het schoonmaken van de vitrines werden de objecten in de tentoonstellingskasten geplaatst, werd elk object minutieus uitgelicht en werd pasieve vochtregeling aangebracht.

Samenwerking met de diaspora

De nieuwe permanente tentoonstelling werd ontwikkeld in samenwerking met mensen uit de Afrikaanse diaspora en specialisten uit Afrika. Sinds het allereerste overleg over de renovatie in 2002 was er een vertegenwoordiger van de Afrikaanse diaspora aanwezig. In 2004 werd het COMRAF opgericht, een institutioneel overlegorgaan tussen het KMMA en de Afrikaanse diaspora in België. Het museum stond ook aan de wieg van de oprichting van Europese netwerken om de Afrikaanse diaspora nauwer te betrekken bij de werking van musea. De voorbije drie jaar heeft het COMRAF ook een *Groupe des six* aangeduid om het museum te adviseren over de Afrikaanse kijk op onze renovatie, de keuze van thema's en collecties, het becommentariëren van de teksten en de ontwikkeling van educatieve activiteiten. In die samenwerking botste het al wel eens tussen de meningen van verschillende actoren, maar alle partijen ervoeren het vooral als de start van een proces waarbij belangrijke stappen vooruit werden gezet.

Herdenking menselijke zoo in Tervuren

De heropening van het museum maakt uiteraard ook het verleden opnieuw brandend actueel, onder meer de inhumane geschiedenis van de menselijke zoo naar aanleiding van de Koloniale Tentoonstelling in het park van Tervuren in 1897. Hier werden destijds zo'n 267 Congolezen tentoongesteld in vier 'authentieke' dorpen. Hun precieze aantal kennen we niet, evenmin als de namen van de meesten van hen. Zeven van hen

stierven tijdens de tentoonstelling. Hun graven liggen naast de kerk van Tervuren en werden door de gemeente gerestaureerd. Naar aanleiding van de heropening werd op 1 december samen met leden van de diaspora een herdenkingsplaat ingehuldigd op een van de plekken waar de dorpen zich bevonden.

In het museum zelf creëerde de Congolese kunstenaar Freddy Tsimba het kunstwerk *Ombres* (Schaduwen) om hulde te brengen aan deze en andere Congolezen die in België tentoongesteld werden of stierven tijdens hun verblijf in België. Bij uitbreiding is dit werk een nieuw en hedendaags herdenkingsmonument voor alle slachtoffers van de kolonisatie.

In het museum creëerde de Congolese kunstenaar Freddy Tsimba het kunstwerk *Ombres* om hulde te brengen aan de Congolezen die in België tentoongesteld werden of stierven tijdens hun verblijf in België in 1897.

Freddy Tsimba, *Ombres* (Schaduwen), 2016. Collectie KMMA, inv. © F. Tsimba no. 2016.45.

Opstart operationele werking

Tegelijk met de inrichting van het museum werd ook de operationele werking opgestart. De uitbating van museumshop en museumrestaurant werd toegewezen aan externe bedrijven. Er werden contracten gemaakt voor outsourcing van bewaking en poetsdienst en er werd een pool van 60 zelfstandige gidsen aangelegd. Vanaf april kreeg de nieuwe gidsenploeg elke maand een dag opleiding. Ook het nieuwe ticketingsysteem met reservatietool werd gefinaliseerd. Voor de dienst events en onthaal werden zeven nieuwe medewerkers aangeworven.

Events

Om het nieuwe gebouw beter te leren kennen en te toetsen aan de realiteit werden al voor de opening een aantal publieksevenementen georganiseerd. Zo konden een aantal grote sponsors hun klanten uitnodigen op een preopening, maar ook het grote publiek kon kennismaken met het museum ter gelegenheid van de dansvoorstelling *Banataba* (van 4 tot 7 mei) van de Congolese choreograaf Faustin Lyniekula in het kader van KunstenfestivaldesArts of een Tourist run (2 september) door de nieuwe ondergrondse verbindingsgalerij in het kader van het Gordelfestival.

In het kader van de NAVO-top op 11 en 12 juli in Brussel organiseerde de Belgische federale overheid een programma voor de partners van de staatshoofden en regeringsleiders. Op donderdag 12 juli bezochten ze het museum.

Naar aanleiding van de heropening van het museum organiseerde het museum samen met het Egmont-Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen van 17 tot 19 september de conferentie 'Sharing Past and Future: Strengthening African-European Connections'. Deze driedaagse conferentie bood een kritische reflectie op de manieren waarop Afrikanen en Europeanen op een gedeelde en duurzame manier kunnen samenwerken in de toekomst. De openingssessie en de persconferentie gingen door in het museum. Het vervolg van het programma vond plaats in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel. Op 17 oktober werd het nieuwe museumrestaurant Tembo op de eerste verdieping van het nieuwe onthaalpaviljoen geopend. Dit was al vanaf de eerste dag een groot succes.

Tentoonstellingen en activiteiten extra muros

Tijdens de sluiting van het museum ging de scholenwerking door bij een aantal partnerinstellingen. De meeste ateliers liepen af eind 2017, enkel onze activiteiten in BOZAR liepen nog door in 2018. De laatste activiteit in Studio Congo in Bozar vond plaats op 24 en 25 februari. Daarna sloot ook deze Pop-up haar deuren.

Voor de opening organiseerde het museum nog één tentoonstelling in eigen land. *AfricaMuseum@EgmontPalace* bracht collectie-

stukken uit het museum in dialoog met hedendaagse kunst. De deelnemende kunstenaars waren Sammy Baloji, Chéri Chérin, Iviart Izamba Zi Kianda, Eddy Kamuanga Ilunga, Pauline M'barek, Aimé Mpane, Voania Muba, Aimé Ntakiyica, Chéri Samba, Sarah Vanagt en Maarten Vanden Eynde. De expositie lichtte alvast een tipje van de sluier hoe het vernieuwde museum er zou kunnen uitzien. De expo werd op 18 juli geopend door Hare Majesteit Koningin Mathilde.

De laatste pop-uptentoonstelling in eigen land, AfricaMuseum@EgmontPalace, werd op 18 juli 2018 geopend door Hare Majesteit Koningin Mathilde.

De succesvolle tentoonstelling *Congo Art Works* reisde ook in 2018 verder. Van september tot januari 2019 was een aangepaste versie te zien onder de titel *Congo Stars* in het KunstHaus in Graz. Commissarissen van deze tentoonstelling waren Barbara Steiner (Kunsthaus Graz), Günther Holler-Schuster (kunstenaar), Fiston Mwanza Mujila (schrijver), Bambi Ceuppens (KMMA) en Sammy Baloji (kunstenaar).

In residentie

Sinds 2008 verwelkomt het KMMA Centraal-Afrikaanse artiesten en culturele actoren die de collecties willen bestuderen en belichten in hun werk. Elk jaar biedt het museum een of meerdere residenties aan van minimum 1 of maximum 3 maand met de steun van DGD (Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp).

In 2018 was Ganza Buroko (Centre culturel Yole! Africa, Goma, DR Congo) te gast in het museum van 1 tot 15 augustus, en van 7 september tot 14

oktober. Hij zocht in de museumarchieven en -collecties informatie over de stad Goma, met als doel in 2020 een tentoonstelling te maken over de geschiedenis van deze bijzondere stad aan de voet van de nog steeds actieve Nyiragongo-vulkaan. Deze tentoonstelling zal worden omkaderd door een reeks debatten.

Het residentieprogramma werd in 2018 voor het eerst ook opengesteld voor journalisten. Het doel is nieuwe discourses te creëren over het museum evenals een bredere dialoog tussen de museum-vertegenwoordigers en intellectuelen met een Afrikaanse achtergrond, en de deelname aan het dekoloniseringsproces van het museum. Denise Maheho Mwasi, journaliste bij de Congolese Radio Okapi, verbleef twee keer gedurende twee weken in het museum.

Van 10 tot 21 september onderzocht zij de talrijke projecten van de wetenschappelijke instelling in en samen met Congo en woonde ze ook de conferentie 'Sharing the Past and the Future' bij. Tijdens Maheho's tweede verblijf van 1 tot 16 december stond de heropening van het museum centraal, en meer bepaald de perceptie van Congolezen en de Afrikaanse diaspora over de nieuwe tentoonstelling en filosofie van het museum.

Enkele van de reportages van Denise Maheho voor Radio Okapi (in het Frans):

- [Des objets ethnographiques conservés dans les musées occidentaux : restitution ou partage du patrimoine culturel](#)
- [Quel est l'apport du Musée royal de l'Afrique centrale en Belgique sur la vie des Congolais en RDC ?](#)
- [Interview avec Didier Reynders, le Vice-Premier ministre belge chargé des Affaires étrangères](#)

Foto Eline Sciot © KMMA

Journalist in residence Denise Maheho Mwasi (Radio Okapi, DR Congo) interviewt Ganza Buroko (Yole! Africa, Goma, DR Congo).

DE HEROPENING

Bij de heropening nam het museum zijn nieuwe roepnaam aan: AfricaMuseum. De instelling met het wetenschappelijk instituut blijft evenwel Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Tegelijk werd het Koloniënpaleis omgedoopt tot Afrikapaleis.

Persconferenties

Er werd zowel in binnen- als in buitenland met grote spanning uitgekeken naar de heropening. Vanwege de grote belangstelling werden drie persmomenten georganiseerd: in het Nederlands, Frans en Engels. De Engelstalige internationale persconferentie was een samenwerking met Toerisme Vlaanderen en Visit Brussel. In totaal ontving het museum 470 journalisten uit 28 verschillende landen, met name uit Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië, Duitsland, Luxemburg, Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Finland, Noorwegen, Denemarken, Zweden, Polen, Tsjechië, Slovenië, Litouwen, Rusland, Congo, Rwanda, Koeweit, VS, Canada, China, Thailand, Dubai en Japan.

Officiële opening op 8 december 2018

De officiële academische zitting 's ochtends voor een 350-tal aanwezigen gebeurde in aanwezigheid van vicepremier en minister van Ontwikkelingsamenwerking Alexander De Croo en tal

Officiële opening van het AfricaMuseum op 8 december 2018.

In totaal ontving
het museum

470 journalisten

uit 28
verschillende
landen

van Congolese genodigden waaronder de heren Pierre Kompany, kersverse burgemeester van Ganshoren, Paul Bakua-Lufu Badibanga, directeur van het IMNC (Institut des Musées nationaux du Congo), Henri Kalama, directeur van de Académie des Beaux-Arts in Kinshasa, Jacob Sabakinu Kivulu, professor en coördinator van de Internationale samenwerking en relaties aan de UNIKIN.

Ter gelegenheid van de heropening nam het museum als instelling afstand van kolonialisme als bestuursvorm en erkende het leed van de slachtoffers van koloniaal geweld. Ook het erg actuele restitiedebat en de voortrekkersrol van het museum hierin kreeg aandacht. Naast de directeur en vicepremier De Croo namen ook Josette Shaje Tshilula, professor kunstgeschiedenis aan de UCL, oud-voorzitster van Africom, oud-algemeen directeur van de Musées nationaux du Congo en Clémentine Madiya Faïk Nzuji, professor emerita aan de UCL, het woord.

Na de academische zitting onthulden de minister, de directeur, Bambi Ceuppens en Billy Kalonji in de ondergrondse galerij de tekst 'Alles gaat voorbij behalve het verleden'. Het museumkoor verwelkomde het gezelschap op de trappen naar het museumgebouw met het lied *Echo*, een compositie van Marie Daulne, Ronny Mosuse en Fabrizio Cassol. Met dit lied vertolkt het museum de rouw die rond de geschiedenis van de kolonisatie hangt en herdenkt het alle Congolezen die in België zijn gestorven, en bij uitbreiding alle vergeten slachtoffers van de kolonisatie.

In de namiddag waren er opnieuw speeches voor de 1500 genodigden voor het openingsevent. Naast de directeur nam ook Billy Kalonji, voorzitter van Comraf, het woord.

Communicatie

Bonka Circus ontwikkelde de openingscampagne 'Mijn AfricaMuseum'. Daarbij kreeg iedereen al voor de opening de kans om een stuk uit de collectie te kiezen op de website mijnafricamuseum.be, en het bijhorende persoonlijke verhaal te delen via de sociale media. De campagne gaf aan iedereen – ongeacht leeftijd, kleur of origine – de kans om zijn of haar persoonlijke band met het museum uit te drukken. Zo speelde de campagne zelf een rol in het omgaan met het verleden en het bouwen van een verhaal voor de toekomst. 'Vrienden van het Museum' Coely, Eric Kabongo, Marie Daulne, Vincent Kompany, Bart Peeters, David Van Reybrouck, Cécile Djunga, Christophe Deborsu, Pierre Kroll en Ronny Mosuse gaven alvast het voorbeeld.

Mijnafricamuseum.be leverde honderden verhalen op van medewerkers, wetenschappers, partners, jongeren en ouderen uit alle bevolkingsgroepen. Mede door deze campagne sloot het museum 2018 af met 19 535 volgers op al zijn sociale media. Er kwamen 8587 nieuwe volgers bij, een stijging met 78% tegenover 2017.

Museumtram/museumbus

Helaas was er bij de opening van het museum nog geen oplossing gevonden voor een eigen parking. Daarom werd in overleg met Visit Brussels en de Provincie Vlaams-Brabant een inspanning gedaan om vanuit Brussel en Leuven een aangename tram- of busrit naar Tervuren te voorzien. Met Visit Brussels werd tram 44 sterk gepromoot als de Africatram waarin gedurende de hele kerstvakantie acteurs verhalen vertelden over het museum. Vanuit Leuven organiseerde de vzw Toerisme Vlaams-Brabant een gratis pendelbus naar het museum.

DE NIEUWE PERMANENTE TENTOONSTELLING

Centraal in de renovatie stond het proces van dekolonisering. Dit is een proces van lange duur dat nog niet afgelopen is. De heropening van het museum is echter een belangrijke stap naar een meer Afrikaanse kijk op collectiebeheer en wetenschappelijk onderzoek, en een diversiteitsbeleid. In dat kader was de samenwerking met de Afrikaanse diaspora essentieel.

Een nieuw verhaal

De nieuwe permanente tentoonstelling stelt de mens centraal, focust op Midden-Afrika vanuit een hedendaags perspectief, vertrekt vanuit de eigen collecties en is thematisch opgevat.

Het nieuwe museum is niet langer een museum van het koloniale Afrika, maar wel van het Afrika van vandaag en van de toekomst, zonder de gedeelde geschiedenis tussen België en de landen van Midden-Afrika te verwaarlozen. Dat wil zeggen dat ook hedendaagse thema's behandeld worden zoals de Belgen van Afrikaanse afkomst, biodiversiteit en klimaatverandering, het dagelijks leven, talen en muziek en de paradox van de rijkdommen in Afrika. Het verhaal over het koloniaal verleden wordt op een nieuwe en kritische manier gebracht. Het museum is een soort *lieu de mémoire*, zowel voor Belgen als voor Congolezen. Daarnaast wil het nieuwe museum een forum zijn voor debat waarin alle opinies aan bod kunnen komen. In dat kader werd een Afropea-zaal ingericht, een dynamische zaal waar de Belgen van Afrikaanse afkomst zelf hun verhaal vertellen. Deze galerij fungeert tegelijk als tentoonstellingsruimte, ontmoetingsplek en documentatiecentrum. Bezoekers worden uitgenodigd om correcties te suggereren en documenten, foto's en getuigenissen te delen, zodat de kennis verder kan uitbreiden.

In de permanente tentoonstelling werden er heel wat interactieve opstellingen geïntegreerd. Op vier plaatsen, in de vier hoekzalen van het gebouw, wordt het publiek uitgenodigd tot actie.

Foto Jo Van de Vyver © KMMA

Hedendaagse thema's worden behandeld, zoals biodiversiteit en klimaatverandering.

Tentoongestelde objecten

1843

objecten uit de collecties
Culturele Antropologie &
Geschiedenis

ca. 865

zoölogische
specimens

ca. 600

mineralen

724

houtstalen

Foto en © Olivier-Anbergen - Melting Prod

Het verhaal over het koloniale verleden wordt op een nieuwe en kritische manier gebracht.

Foto en © Olivier-Anbergen - Melting Prod

De nieuwe scenografie combineert het gebruik van de originele, gerestaureerde vitrinekasten met een nieuw modulair systeem. In deze dynamische opstelling komen de collecties mooi tot hun recht.

Integratie van hedendaagse kunst

Bij de renovatie was de integratie van hedendaagse kunst in het museum een belangrijk item. Het museum heeft een beroep gedaan op kunstenaars uit Afrika of met Afrikaanse roots, zoals Aimé Mpane, Freddy Tsimba, Michèle Magema, Aimé Ntakiyia, Méga Mingiedi, Bodys Isek Kingelez, Chéri Samba, J-P Mika, Shula, Chéri Benga, Chéri Chérin, Barly Baruti, Iviart Izamba, Thérèse Kirongozi en Nelson Makengo. Bijzondere aandacht ging uit naar die plekken in het museum die een uitgesproken koloniale sfeer uitademen. In de rotonde bijvoorbeeld, waar erg koloniale en omstreden beelden staan zoals *België schenkt beschaving aan Congo*, gaat een werk van Aimé Mpane, een van de belangrijkste Congolese kunstenaars van dit moment, de dialoog aan.

Het museum heeft een beroep gedaan op kunstenaars uit Afrika of met Afrikaanse roots voor de integratie van hedendaagse kunst in het museum.

Educatie ten dienste van duurzame ontwikkeling

Het vernieuwde museum beschikt over verschillende educatieve ruimtes, die vanaf 2019 operationeel zijn. Met de renovatie van het museum en de nieuwe permanente tentoonstelling waren ook de educatieve doelstellingen – en zo ook de inhoud van de sensibiliseringsacties – aan vernieuwing toe. In 2018 werden de sensibiliseringsactiviteiten met het oog op de integratie van wereldburgerschapeducatie voorbereid. Dit programma draagt bij aan de missie van het KMMA, namelijk kennis delen om het inzicht in en begrip van het Afrikaanse continent en de plaats ervan in de wereld te bevorderen, en de culturele

en natuurlijke diversiteit voor een duurzame ontwikkeling te stimuleren. Bij de uitwerking van de activiteiten worden het renovatieteam, de wetenschappers, de onderwijssector, de Afrikaanse diaspora en partners van het Afrikaanse continent (i.e. het nationaal museum van Lubumbashi in de DR Congo) nauw betrokken.

HET AFRICAMUSEUM GENOOT DE STEUN VAN VERSCHILLENDE PARTNERS VOOR DE REALISATIE VAN DIT PROJECT

De Regie der Gebouwen stond in voor het merendeel van de infrastructuurkosten (66,5 miljoen euro), het KMMA stond zelf in voor alle inrichtingskosten (7 miljoen euro). Hiervoor werd een heel fondsenwervingstraject opgezet. De grootste subsidie ontving het museum van de Nationale Loterij. Van Toerisme Vlaanderen ontving het KMMA een subsidie voor de uitwerking van toeristische aspecten. Visit Brussels gaf steun om de link met Brussel te versterken. Ook de Nationale Bank van België gaf financiële steun aan het project, net zoals Puilaetco Dewaay, Adecco, Umicor, Texaf, KBC, American Express, Ackermans & Van Haaren, Rotary en Zeb. We konden rekenen op *De Standaard*, VRT, *Le Soir* en RTBF voor mediasteun.

SCENOGRAFIE

Niek Kortekaas en Johan Schelfhout

INRICHTING

Potteau-Labo NV (hoofdaannemer), Helena.be (grafische vormgeving), Piet Hoevenaars in samenwerking met XL Digital (grafiek, druk en plaatsing), Etoile Mécanique (soclage), Lux Lumen (verlichting), CR3DO (maquettes en hands-on), Sycomore (audio)

MULTIMEDIA

Anamnesia BV

BUDGET INRICHTING EN MULTIMEDIA

4 miljoen euro inclusief btw.

02

ONDERZOEK

Het KMMA als wetenschappelijk instituut: onderzoek naar de samenlevingen, biodiversiteit en geologie van Afrika

Het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika is een onderzoeksinstituut met een wereldwijd erkende expertise. Meer dan 80 wetenschappers en zowat 120 Afrikaanse doctorandi en stagiairs voeren onderzoek naar samenlevingen van vroeger én vandaag, de biodiversiteit en de geologie van Afrika. Ze steunen op de unieke collecties van het museum, veldwerk en samenwerkingsnetwerken met internationale, en in het bijzonder Afrikaanse instellingen. Het KMMA is actief in meer dan 20 Afrikaanse landen en legt de nadruk op de uitwisseling van kennis met zijn Afrikaanse partners en op capaciteitsversterking. Bijdragen tot de duurzame ontwikkeling van Afrika is een prioriteit in de onderzoeksprogramma's, met een belangrijke impact op het vlak van milieu, maatschappij en economie.

[Het KMMA heeft drie onderzoeksdepartementen >>](#)

Foto: Kris Pennecoucke © KMMA

1. CULTURELE ANTROPOLOGIE & GESCHIEDENIS

focus Samenlevingen van vroeger, het koloniale verleden, politieke systemen, culturele uitingen, talen en muziek van volkeren in of uit Afrika.

Het departement Culturele antropologie & Geschiedenis omvat verschillende disciplines die zich wijden aan Afrikaanse samenlevingen van vandaag en vroeger, en meer bepaald hun functioneren en hun realisaties. De onderzoekers bestuderen talen, de diepe geschiedenis en archeologie, het (post)koloniale verleden, politieke systemen, culturele uitingen en muziek van bevolkingsgroepen in of uit Afrika. Het terreinwerk vindt plaats in Afrika maar ook bij de Afrikaanse diaspora.

2. BIOLOGIE

focus De biodiversiteit aan diersoorten en duurzaam beheer van de tropische regenwouden in Afrika.

Het departement Biologie breidt de kennis over de biodiversiteit aan diersoorten in Afrika uit. De biologen onderzoeken de taxonomie en fylogenie van verschillende groepen vertebraten en invertebraten. De houtbiologen ontrafelen de opbouw en functie van hout, net als de rol van bomen en fauna in Afrikaanse ecosystemen, en dragen bij tot het duurzame beheer van de tropische regenwouden in Afrika. Terreinwerk gaat hand in hand met de studie van de enorme en unieke collectie.

3. AARDWETENSCHAPPEN

focus De minerale rijkdommen, geodynamica, oppervlaktemilieus en natuurlijke risico's in Centraal-Afrika.

De wetenschappers van het departement Aardwetenschappen bestuderen de geologie, de geodynamische processen en de natuurlijke (minerale) rijkdommen in Centraal-Afrika, met het oog op een duurzaam beheer, en oog voor de impact van de ontginning op de menselijke samenlevingen. Ze bestuderen vulkanen, seismische gebeurtenissen en landverschuivingen voor een doeltreffend beheer van deze natuurlijke risico's. Door de evolutie van bodems in Afrika te ontcijferen, evalueren ze de impact van wereldwijde veranderingen op de natuurlijke omgeving van het continent.

Een selectie van de belangrijkste onderzoeksactiviteiten uit 2018 wordt uitgelicht.

De vernuftige architectuur van tropische woudreuzen ontrafelen

Bomen in een tropisch regenwoud kunnen enorme afmetingen bereiken. Hun indrukwekkende dimensies laten hen toe de structuur van een bos te bepalen en de ecologische kringlopen in een bosecosysteem volledig te domineren. Boomarchitectuur is verbazingwekkend vernuftig, bijvoorbeeld om overeind te blijven tijdens de sterke winden en onweders in equatoriaal Afrika. Het project CIME, onderdeel van het FORETS-project in Yangambi in de DR Congo, heeft de bedoeling te achterhalen hoe de reuzen uit het tropische regenwoud opgebouwd zijn. Dit is nodig om te begrijpen hoe een woud in elkaar zit en om een duurzaam beheer te ondersteunen.

Voor het onderzoek werden enkele bomen uitgekozen die lang geleden in een cacao-plantage waren opgeschoten. Professionele boomklimmers staken een handje toe om de nodige monsters te nemen van bladeren, twijgen, takken en van de stam. Deze collectie werd vervolledigd met materiaal van uitgegraven wortels. Alles wordt zorgvuldig bewaard in het gloednieuwe laboratorium voor Houtbiologie dat het KMMA samen met CIFOR en R&SD installeert in Yangambi. Zo blijft het materiaal ter beschikking voor toekomstig onderzoek.

Er werd al geanalyseerd hoe de cellen voor sapstroom geleidelijk smaller worden van aan de voet van de boom tot in de twijgen, en hoe dit verband houdt met de huidmondjes in de bladeren die de transpiratie regelen. We onderzoeken ook hoe de verhoudingen zijn tussen de dikte van het spinthout (hout vlak onder de schors dat nog levende cellen bevat en gemakkelijk vatbaar is voor aantastingen) en de totale bladoppervlakte van een volledige boom. Het is verbazend hoe een boom mechanische sterkte met efficiënte hydraulica en weerstand tegen schimmels combineert.

Professionele boomklimmers staken een handje toe voor het nemen van de nodige monsters van bladeren, twijgen, takken en van de stam.

De elektronisering van de traditionele muziek

Sinds 2015 onderzoekt Rémy Jadinon welke vorm traditionele muziekfestivals in Centraal-Afrika aannemen. Op die manier krijgt hij een beter zicht op de transformatieprocessen in de muzikale praktijken. Een festival werpt namelijk een bijzonder verhelderend blik op de context waarin de traditionele muziek wordt weergegeven. De dansen die vroeger voorbehouden werden aan een deel van de samenleving of die uitgevoerd werden tijdens rituele ceremonies worden opnieuw getoond op de concertpodia, voor een publiek dat vaak geen idee heeft waar deze kunstuitingen vandaan komen. Via de festivals is het mogelijk onderzoek te doen naar hoe het traditionele erfgoed wordt geënceneerd en aangewend als antwoord op noden van de gemeenschap of van artistieke of politieke aard.

In september 2018 nam Rémy Jadinon in het kader van een veldonderzoek deel aan de vierde editie van het festival Nyege Nyege, in Jinja, in Oeganda. Daar traden groepen op met traditionele en elektro-traditionele muziek en internationale dj's, voornamelijk uit Oost-Afrika. Nyege Nyege telde vijf podia, waarvan één speciaal gewijd aan traditionele muziek, en een *Boiler Room* (rechtstreekse uitzending van de muziekoptredens op internet) waaraan traditionele en elektro-traditionele muzikanten deelnamen. Nyege Nyege is een internationale bijeenkomst, gericht op het promoten van artiesten in de elektronische en traditionele muzieksector, die de twee muziekgenres willen combineren. Dit onderzoek leidde tot enquêtes over de compositie van ritmes en traditionele melodieën op muzikale software.

 www.youtube.com/watch?v=rnZ9T3NK58w

Duurzaamheid van ambachtelijke kobaltexploitatie in de DR Congo

Foto Thierry De Putter © KMMA

Bloedafname van een arbeider in de ambachtelijke mijn van Kimpese (Katanga) in 2016.

De voorbije vijftien jaar zagen we een ongeziene groei in de vraag naar kobalt, een essentiële component in lithium-ionenbatterijen voor elektrische auto's. Sinds de 20e eeuw gebeurt de kobaltmijnbouw in de Katanga Cop-perbelt meestal op industriële wijze. De ambachtelijke exploitatie daarentegen groeide gestaag sinds 2000. Artisanale mijnbouw wordt geschat op ongeveer 20% van de totale kobaltexploitatie in de DRC vandaag, die op haar beurt staat voor 60% van de productie op wereldschaal.

De industriële ontginning besteedde quasi geen aandacht aan de milieu-impact en de recente ambachtelijke mijnbouw heeft nog verder bijgedragen tot de verspreiding van metalen. Een eeuw kobaltexploitatie zorgde voor een extreme belasting van het milieu (in het bijzonder de bodem) in Katanga. Een lopend onderzoeksinitiatief (KU Leuven, UNILU, KMMA, UCL), gebaseerd op urine- en bloedanalyses, toont aan dat de Katangezen zwaar blootgesteld worden aan kobalt en andere mogelijk giftige metalen (waaronder ook uranium). Er is nog geen volledige evaluatie gemaakt van de impact op de volksgezondheid maar de oxidatieve schade op DNA bij kinderen is gelinkt aan een hoge blootstelling aan kobalt en zou kunnen leiden tot verdere gezondheidsproblemen.

Kobaltontginning is een mogelijke bron van gezondheidsproblemen voor de toekomstige generaties; bijgevolg wordt ze gezien als niet-duurzaam. Belangrijke ngo's roepen op tot een ban op Congolees kobalt; zij pleiten eveneens voor substantiële R&D-investeringen om kobaltvrije batterijen te produceren. Aan de andere kant kan men niet zonder kobalt en creëert de exploitatie ervan in belangrijke mate jobs voor de lokale bevolking, zij het dan in controversiële omstandigheden. De uitdaging vandaag is werk-omstandigheden te verbeteren, de kobaltbelasting op het milieu en de blootstelling van mijnwerkers en de bevolking in het algemeen te verlagen en tegemoet te komen aan de noden van onze hedendaagse maatschappij.

Foto Rémy Jadinon © KMMA

Muzikanten Leo Palayeng en Otim Alpha, pioniers van de elektro-traditionele stijl 'Acholitrnix', op het hoofdpodium van het festival Nyege Nyege in Oeganda.

GENBAS: naar de genetische basis van hoe soorten zich vormen en in stand blijven

Hoe worden soorten gevormd? Dit is een van de fundamentele vragen die biologen bezighoudt. Soorten kunnen ontstaan wanneer populaties langdurig geografisch gescheiden zijn. Maar ook wanneer populaties in dezelfde omgeving samenleven, kunnen soorten ontstaan en als aparte soorten blijven bestaan.

De biologen van het KMMA bestuderen vier nauw verwante vissoorten uit het geslacht *Ophthalmotilapia*, een groep van baarsachtige vissen uit het Tanganyikameer, om proberen door te dringen tot de kern van soortvormingsprocessen. Genetische studies toonden aan dat deze vier vissoorten onder natuurlijke omstandigheden kunnen hybridiseren. Toch worden in de natuur zeer weinig specimens gevonden die daarvan getuigen. Dit geeft aan dat bepaalde mechanismen ervoor zorgen dat deze vissen eerder met soortgenoten paren dan met andere, sterk gelijkende en verwante soorten. Deze mechanismen houden de soorten dus in stand.

Om deze te achterhalen, bestudeerden de onderzoekers vissen tijdens de eerste en de laatste stap van het paringsproces: tijdens het eerste contact met een mogelijke partner, en na een succesvolle ei-afleg. Tijdens experimenten vergeleken ze hun gedrag in verschillende omstandigheden en kwantificeerden de genen die geactiveerd werden in verschillende delen van hun brein. Zo bleek dat een beperkt aantal genen, vaak gelinkt aan hormoonproductie, anders geactiveerd werden wanneer vrouwtjes met mannetjes van een andere soort in contact kwamen of paarden, dan bij interactie met mannetjes van hun eigen soort. Mogelijk zijn die genen dus verantwoordelijk voor het in stand houden van de soorten in de natuur. De analyses van alle resultaten zullen meer duidelijkheid brengen.

Ophthalmotilapia heterodonta van Kilima.

Hoe collecties kunnen helpen om de milieuveranderingen in Centraal-Afrika te evalueren

De omschakeling van natuurlijke omgevingen naar landschappen waar de mens beslag heeft opgelegd, is een sleutelement in de milieuveranderingen in de wereld. Deze omschakeling, die zich al liet voelen in de vorige eeuwen, is aanzienlijk toegenomen in de voorbije decennia en de tendens zal zich nog verder doorzetten. Het hoofddoel van het PASTeCa-project (Historical Aerial Photographs and Archives to Assess Environmental Changes in Central Africa) is het belang en de toegevoegde waarde van historische luchtfoto's (en andere archieven) uit de KMMA-collectie aan te tonen, om essentiële informatie bloot te leggen over de toestand van het milieu in Centraal-Afrika in het midden van de 20e eeuw en hoe deze tot nu geëvolueerd is.

Het onderzoek richt zich op de regio van het Kivumeer, in het oosten van de DRC en het westen van Rwanda en Burundi, een heel dichtbevolkte regio. Het project gaat over landgebruik, demografie, bodemdegradatie, hellingprocessen en geologische risico's en heeft drie specifieke doelstellingen:

- geologisch gelokaliseerde digitale producten verkrijgen op basis van historische foto's en archieven, waarmee de milieuveranderingen in het algemeen kunnen worden bestudeerd;
- op basis van deze producten de oorzaken, impact, schaal en tendensen in landgebruik en de evoluties in deze context onderzoeken;
- de toegang tot de digitale producten, gelinkt aan historische foto's en archieven, verbeteren voor zowel wetenschappers als het grote publiek, zodat deze efficiënter kunnen worden gebruikt.

Het PASTeCa-project (2017-2021), waaraan het KMMA, de KU Leuven en de ULB samenwerken, wordt gefinancierd door BELSPO.

De regio van de Pool Malebo: een oude en rijke, maar onbekende geschiedenis

Evolutie van de stad Goma (DRC): 1947 (luchtfoto uit de KMMA-collectie) versus 2017.

Aardewerkscherven uit het centrale Congobekken, aangetroffen op de site Kingabwa (Kinshasa) en gedateerd ca. 13-15e eeuw. Ze zijn het materiële bewijs dat er vanaf dat tijdperk een langeafstandshandel bestond tussen de Pool en het centrale Congobekken.

Sinds de 14e eeuw is de Pool Malebo, op de Congostroom, een belangrijke regio zowel op politiek als economisch vlak. Het is de grensstreek tussen de Kongo- en Teke-staten, twee grote politieke entiteiten van prekoloniaal Centraal-Afrika en de streek ligt ook op een kruispunt van belangrijke handelswegen. Er is echter weinig bekend over de oude en rijke geschiedenis. Wanneer hebben deze grote staten zich ontwikkeld en op welk sociaal en economisch substraat? Op welke manier oefenden deze staten invloed uit in de streek van de Pool? Historische bronnen leveren informatie vanaf het einde van de 17e eeuw, maar archeologische bronnen die ons zouden kunnen informeren over de periode voordien en zelfs tot 2500 jaar geleden blijven uiterst fragmentarisch. Om tegemoet te komen aan deze lacune hebben we beslist de archeologie en de geschiedenis van de regio van de Pool verder uit te spitten. Sinds het begin van het project in 2017 voert UNIKIN (Université de Kinshasa), samen met het IMNC (Institut des Musées nationaux du Congo), prospecties en testputten uit in de heuvels ten zuiden van Kinshasa en in de omgeving van Kasangulu (Centraal-Congo), dat aan Kinshasa grenst. De vergelijking van aardewerk uit deze twee regio's kan inzicht bieden in de evolutie van de historische grenzen in het gebied. Dit project, dat gedeeltelijk gefinancierd wordt door het KMMA, laat toe aan Igor Matonda, die recent werd aangesteld als professor in het departement Geschiedenis van UNIKIN, zijn postdoctoraal onderzoek verder te zetten en studenten op het terrein te begeleiden. De prospecties en testputten bieden alvast stof voor een masterthesis.

Jonge Afrikaanse wetenschappers ondersteunen in onderzoek naar fruitvliegen

Stage taxonomie van fruitvliegen in Tanzania.

De fruit- en groenteteelt is een belangrijke sector voor de economische ontwikkeling in Afrika. Fruitvliegen (Diptera, Tephritidae) veroorzaken echter enorme schade aan deze teelten. Onderzoek naar de fruitvliegen in Afrika kent een lange traditie binnen het KMMA, dat samen met Afrikaanse partners projecten opzet in de strijd tegen deze schadelijke insecten. De opleiding van jonge Afrikaanse wetenschappers is een van de speerpunten van dit programma.

Sinds 2009 organiseert de dienst invertebraten tweejaarlijkse groepsstages in taxonomie en ecologie van Afrikaanse fruitvliegen met financiële steun van DGD. Sinds 2015 wordt deze stage samen met de Sokoine University of Agriculture in Tanzania georganiseerd, wat de mogelijkheid geeft om veldwerk te verrichten.

Om voormalige stagiairs te ondersteunen in hun onderzoek en hen de mogelijkheid te geven het met de internationale onderzoeksgemeenschap te delen, stelde het DGD beurzen ter beschikking voor deelname aan internationale congressen. Zo namen in november 2018 vijf voormalige stagiairs uit Benin, Burundi, Nigeria, Mozambique en Tanzania deel aan het 9th International Congress of Dipterology in Windhoek, Namibië. Dit vierjaarlijks congres, bijgewoond door meer dan 300 onderzoekers, werd voor de eerste keer georganiseerd in Afrika.

Tijdens een sessie georganiseerd door voormalige stagiaire Dr. Minette Karsten van Stellenbosch University (Zuid-Afrika), kwamen de uiteenlopende onderzoeksonderwerpen van de onderzoekers aan bod: een overzicht van toegepast fruitvliegenonderzoek in Afrika tijdens de laatste decennia, de evaluatie van ontwikkelingsmethoden in biologische controle in Benin, schommelingen in de populaties van fruitvliegen in relatie tot biotische en abiotische factoren in Mozambique, verspreidingspatronen in verschillende agro-ecologische zones in Burundi en de impact van een exotische fruitvliegsoort op de lokale fauna en op de fruitproductie in Nigeria.

Danskostuum (inv. EO.0.0.33780).

Danskostuum weer in zijn oorspronkelijke vorm dankzij bevochtigingsbehandeling

Verschillende danskostuums moesten een conservatiebehandeling ondergaan vooraleer ze opgesteld konden worden in het vernieuwde museum. Zo ook voor het Tshokwe-danskostuum in de tijdelijke tentoonstelling *Weergaloze kunst*.

Van dit zeer fragiele kostuum was vooral de behandeling van de rok een grote uitdaging. Die bestaat voor het grootste deel uit plantvezels en een zeer dikke twijg die fungeert als tailleband. De rok was zijn oorspronkelijke vorm, die gekend is op basis van archieffoto's uit 1931 van herpetoloog en verzamelaar Guy De Witte (1897-1980), verloren. Door uitdroging waren de plantvezels en de twijg kwetsbaar en stijf geworden, waardoor ze niet gemanipuleerd konden worden.

Om de rok naar zijn oorspronkelijke vorm terug te kunnen brengen, moest het object eerst bevochtigd worden. De rok werd een zestal weken in een volledig luchtdichte vochtigheidskamer geplaatst. De restauratoren construeerden deze kamer zelf met een frame van kunststof buizen omhuld met plasticfolie. De relatieve vochtigheid werd langzaam opgevoerd naar 80% door via een kleine opening in de tent ultrasone koude mist toe te voegen. Die mist werd tot stand gebracht met behulp van hoge frequentie trillingen onder water. Door de zes weken lange behandeling in een constante, hoge luchtvochtigheid werden de plantvezels en de dikke twijg langzaam weer flexibel. Dan konden de restauratoren touwtjes en gewichtjes aan de rok bevestigen om deze terug in zijn oorspronkelijke vorm te buigen. Eens weer in de juiste vorm, volgde de grote uitdaging om de rok en het kostuum op een correcte manier tentoon te stellen.

Op zoek naar muggen in België en elders

Door internationale handel, toerisme en ecologische en klimaatveranderingen worden muggen vervoerd, verspreid en binnengebracht in nieuwe territoria en settelen ze zich daar ook. Dit is ook het geval in België. Wanneer soorten die mogelijk ziekteoverdragers zijn, worden binnengebracht, kan dit een bedreiging vormen voor de gezondheid van mens en dier. MEMO (Monitoring of Exotic MOSquitoes) is een Belgisch project dat loopt over drie jaar (2017-2020), gefinancierd door de Belgische overheid en gecoördineerd door het Instituut voor Tropische Geneeskunde (Antwerpen). De BopCo-eenheid (Barcoding Facility of Organisms and Tissues of Policy Concern), waarin het KMMA en het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen samenwerken, gebruikt technologieën, gebaseerd op DNA, om de morfologische identificatie te valideren van eieren, larven en volwassen muggen die verzameld zijn op verschillende plaatsen in België waar de muggen mogelijk zijn binnengekomen. Bijkomend worden een database voor DNA-sequenties en een identificatie-workflow opgezet om onderzoeksgroepen in de toekomst te helpen bij hun identificatie-diensten. Nu al wordt deze referentiedatabase en de identificatie-expertise gebaseerd op DNA ingezet voor nog een andere dienst die BopCo aanbiedt, aan de Belgische Defensie: het identificeren van muggen die worden aangetroffen bij eenheden van het Belgisch leger opgesteld in het buitenland. Op die manier wordt het risico op ziekten die worden overgebracht door muggen tijdens het buitenlands verblijf tot een minimum herleid.

BopCo is een bijdrage van BELSPO voor de European Research Infrastructure LifeWatch.

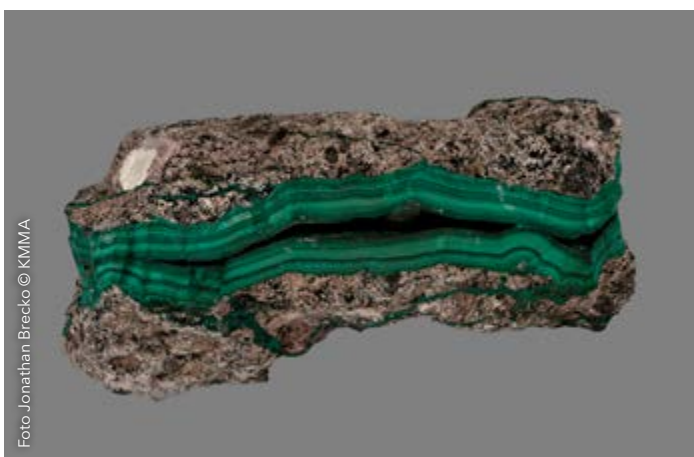
www.africamuseum.be/nl/research/discover/news/bopco

Aedes japonicas, een exotische muggensoort die in België voorkomt sinds 2002.

Impact van de nieuwe referentietentoonstelling op de mineralencollectie

In 2018 werden ongeveer 600 specimens uit de mineralencollectie van het KMMA gebruikt voor de installatie van de Mineralenkabinet-module die deel uitmaakt van de nieuwe referentietentoonstelling. Deze module geeft een overzicht van de minerale rijkdommen van Centraal-Afrika, met focus op hun voorkomen en vorming. Het overbrengen van deze specimens naar het museumgebouw was het eindpunt van een jarenlang proces, waarbij objecten werden geselecteerd uit onze historische collecties en gericht bijkomende specimens werden verworven. Een belangrijke aanwinst was een grote reeks specimens geschonken door de Université libre de Bruxelles, die deel uitmaakte van de collecties van haar voormalige departement Toegepaste Geologie. Deze omvangrijke schenking bestaat uit alle specimens uit Centraal-Afrika die dit departement bezat, waaronder belangrijke reeksen specimens van tin-, tantaal- en wolframafzettingen uit het gebied van de Grote Meren, koper-kobaltafzettingen uit de Copperbelt van Katanga, en mangaanafzettingen uit Zuidwest-Katanga. Deze en andere uitbreidingen van de collectie, en de installatie van de mineralententoonstelling, hebben tot een ingrijpende reorganisatie van de reserves geleid, met de bedoeling de structuur ervan te rationaliseren en hun toegankelijkheid te verhogen. Hierbij werden enkele nieuwe onderverdelingen gecreëerd, in een collectie die hiërarchisch volgens vindplaats is ingedeeld, en werd de opslagruimte voor meerdere vindplaatsen uitgebreid, om plaats te maken voor de nieuwe aanwinsten en voor stalen die getransfereerd werden vanuit voordien niet-geregistreerde reserves en vanuit een erts-geologische deelcollectie.

Specimen met dikke gelamineerde malachietlagen langs beide zijden van een barst. Omgeving van Lubumbashi, Haut-Katanga Provincie, DRC (RGM 18292). Specimen geschonken door de Université Libre de Bruxelles, dat nu is opgenomen in de KMMA-mineralententoonstelling.

Stages en studieverblijven voor Afrikaanse onderzoekers

142
personen

64% **36%**
mannen vrouwen

uit **17**
verschillende
landen in Afrika,
waarvan **27,4%**
uit de DR Congo

142 stages en studieverblijven voor Afrikaanse onderzoekers met de steun van DGD

Dankzij de financiële steun van DGD organiseert het KMMA al sinds vele jaren een stageprogramma voor jonge Afrikaanse onderzoekers. In 2018 genoten 142 personen van dit programma, dat zowel in het museum als ook steeds meer in Afrika plaatsvindt.

Foto Didier Van den Spiegel © KMMA

Stage mariene zoölogische museumcollecties in Madagaskar.

In Tervuren werden drie groepsstages georganiseerd: een opleiding van drie maanden voor vijf wetenschappers rond de taxonomie van Afrikaanse vissen en FishBase, de grootste database over vissen ter wereld; een vormingstraject voor vier archivariissen uit de DR Congo, Burundi of Rwanda gedurende twee maanden; en een intensieve vormingscursus van twee maanden rond historisch onderzoek en de consultaties van archieven voor twee doctoraatsstudenten. Van de zes individuele stagiairs die twee maanden in Tervuren verbleven, kaderden drie beurzen in een ABIC-stage (African Biodiversity Information Center). Deze stage zet in op het delen van gegevens over de biodiversiteit met Afrikaanse instellingen.

Via zijn talrijke wetenschappelijke samenwerkingsprojecten met Afrikaanse instituten of organisaties kwamen verder 31 wetenschappers en medewerkers naar het museum voor onderzoek of opleiding in de domeinen geologie, ichtyologie en geschiedenis. Er verbleef ook een kunstenaar in residence, en voor het eerst ook een journalist in residence in het museum. Met de heropening werden tot slot 21 personen uit de DR Congo uitgenodigd.

Om een groter publiek te bereiken, organiseert het KMMA ook steeds meer opleidingen in Afrika. Aan drie groepsstages namen in totaal 45 Afrikaanse wetenschappers deel. Er was een stage in de houtbiologie in Madagaskar (18 deelnemers, 14 dagen) en in de taxonomie van Afrikaanse fruitvliegen in Tanzania in samenwerking met de Sokoine University of Agriculture (12 deelnemers, 10 dagen). 15 deelnemers volgden gedurende 18 dagen de opleidingsstage in de bewaring en digitalisering van mariene zoölogische museumcollecties (met een focus op stekelhuidigen en algen) aan de universiteit Antsarinana in Madagaskar. Tot slot konden nog eens 27 voormalige stagiairs internationale congressen bijwonen over ichtyologie in Malawi, of dipterologie in Namibië.

Kennis uitbreiden over mariene taxonomie in Mozambique: gevalsstudie van twee onbekende taxa (MaTaMo)

Meer dan 480 stalen van stekelhuidigen werden verzameld tijdens een zending in de lente van 2018.

Op een paar uitzonderingen na, is onderzoek naar de mariene biodiversiteit in Mozambique heel recent. In het bijzonder voor algen en stekelhuidigen bestaat er weinig of geen kritisch onderzoek. In 2018 werd het MaTaMo-project opgezet om te komen tot een solide capaciteitsversterking van de taxonomie in dit domein. De hoofddoelen zijn referentiecollecties op peil houden en wetenschappelijke thema's behandelen die Mozambique moeten helpen een duidelijk zicht te hebben op zijn mariene natuurlijke rijkdommen en deze duurzaam te beheren. Dit project geeft opkomende Mozambikaanse onderzoekers verder een opleiding waarin ze specimens van deze twee waarloosde taxa leren verzamelen, bewaren en bestuderen.

Tijdens een zending in april en mei 2018 voor het MataMo-project verzamelde een team van Belgische en Mozambikaanse onderzoekers meer dan 480 specimens van stekelhuidigen op verschillende plaatsen in Zuid-Mozambique. Ze stuurden de meeste specimens naar België voor determinatie. De verzamelde DNA-stalen zullen niet alleen tot een betere taxonomische identificatie van zeeieren en stekelhuidigen uit Mozambique leiden maar ook tot meer diepgaand onderzoek over deze organismen en hun verhoudingen tot taxa in andere delen van de wereld. Gelijkaardig onderzoek zal gebeuren langs de kustlijn van Noord-Mozambique en gedetailleerde opmetingen in verschillende sites langs de Oost-Afrikaanse kust zullen ons dichterbij de 'kanarie in de koolmijn' brengen, die de opduikende effecten van de klimaatsverandering kan detecteren.

www.africamuseum.be/nl/research/discover/news/mozambique2018

Finding Dr. Livingstone. A history in Documents from the Henry M. Stanley Archive

De Henry M. Stanley archieven, die deel uitmaken van de collectie van de Koning Boudewijnstichting en in bewaring zijn in het KMMA, werden geïnventariseerd en beschikbaar gesteld voor het publiek in 2005. Tot nu toe waren het voornamelijk internationale onderzoekers die zich bezighielden met deze archieven. Deze gezamenlijke publicatie met Ohio University Press (wordt uitgebracht in 2019) focust op Stanleys reizen in 1871-1872 door Oost-Afrika, op weg naar de Schotse missionaris Dr. Livingstone. Het boek geeft voor een breder publiek het verhaal weer zoals Stanley zelf het geschreven heeft. M. Leduc-Grimaldi, verantwoordelijk voor de Henry M. Stanley Archieven & collecties, en Prof. Emeritus James L. Newman (University of New York, Syracuse) zorgden voor de transcriptie van alle archieven over de expeditie. Dit nam ruim twee jaar in beslag. De archieven omvatten originele manuscripten, in slechte staat soms, zeven dagboeken, honderden bladzijden notitieboekjes en schetsen en tientallen brieven, aangevuld met essays.

Deze publicatie biedt lectuur op verschillende niveaus. Eerst en vooral is er de volledige transcriptie van Stanleys twee voornaamste dagboeken met zijn gedachtegang, moeilijkheden, vertwijfeling en ziekte, zijn briefwisseling met Livingstone en een diepgaande beschouwing over de ontluikende vriendschap tussen de oude reiziger en de jonge journalist. Dit laat een authentieker avontuur zien dan wat te lezen is in Stanleys enigszins onnatuurlijke bestseller. Daarnaast staan Stanleys notitieboekjes vol observaties over natuurlijke rijkdommen, dieren, landschappen, talen, reizen, lokale hofhouding en koningen, plaatselijke oorlogsvoering en langeafstandshandel. Tot slot biedt de briefwisseling tussen Stanley, personeel van de *New York Herald*, de Amerikaanse en Engelse consuls en Livingstones kinderen en vrienden een bredere context.

Een nationaal digitaal archief voor geologische gegevens voor Rwanda en geologisch onderzoek versterken

In 2018 startte het KMMA een samenwerking met Rwanda Mines, Petroleum and Gas Board (RMB), de Rwandese geologische dienst, om een digitaal nationaal archief voor (historische) geologische en mijngegevens te creëren en het geologisch en mijnbouwonderzoek te versterken en uit te breiden. Het KMMA zal cruciale gegevens, informatie en kennis over de geologie van Rwanda met het RMB uitwisselen en nauw samenwerken op vlak van geologisch onderzoek.

De concrete doelstellingen zijn:

- een gecentraliseerd *geodata information management system* (Geo-IMS) ontwerpen en implementeren
- essentiële geodata uit de KMMA-archieven met betrekking tot Rwanda, zowel digitaal als op papier, transfereren (ruwe gegevens, shapefiles, geologische en mineralogische kaarten, rapporten)
- de interpretatie van geodata (zowel bestaande als nieuw gecollecteerde) ondersteunen via gezamenlijk (veld)werk en capaciteitsversterking

In juni en juli 2018 bestudeerden Rwandese geologen de documentatie in het KMMA. De bestaande geologische kaarten vertonen lacunes en komen niet altijd overeen met de realiteit, waardoor ze moeten worden herzien volgens de huidige technieken en standaarden. Gezamenlijk veldwerk in het Karongi-district in augustus 2018 en januari 2019 was een eerste stap naar een bijgewerkte geologische kaart. Tijdens dit veldwerk en vormingsseminaries in september 2018 en februari 2019 werden jonge Rwandese geologen in geologische onderzoeksthema's en technieken getraind, zoals cartografie, staalnames en het gebruik van GIS. Er werd in 2018 ook reeds een set van 25 geologische kaarten (1/50 000) aan het RMB aangeleverd en de gegevens van het KMMA werden voorbereid voor de transfer naar het nieuwe Geo-IMS in 2019.

Deze samenwerking, gefinancierd door Enabel (het Belgisch ontwikkelingsagentschap), is de Belgische bijdrage tot het 'Sustainable Development of Mining in Rwanda' project (SDMR) dat door het Britse internationaal ontwikkelingsagentschap (DFID) opgezet werd.

Veldwerk in het Karongidistrict.

Tweede editie van de Prijs Digitalisering voor Ontwikkeling (D4D)

Op 4 oktober 2018 organiseerde het KMMA de tweede editie van de innovatiebeurs en uitreiking van de Prijs Digitalisering voor Ontwikkeling (D4D). Het evenement trok een gevarieerd publiek aan, afkomstig uit ngo's, publieke instellingen, de privésector en uit het onderzoek. Met meer dan 200 deelnemers (tegenover 144 voor de vorige editie), kende deze editie een enorm succes. De Prijs D4D werd voor het eerst georganiseerd in 2016 en is een tweejaarlijks initiatief van het KMMA, met de steun van de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD).

De Prijs D4D bekroont initiatieven die digitalisering inzetten als een hefboom voor ontwikkeling. De projecten en ideeën die in aanmerking komen, benutten het potentieel van (nieuwe) technologieën op een innovatieve manier in functie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). De jury, samengesteld uit achttien experts op het vlak van digitalisering voor ontwikkeling met als voorzitter de algemeen directeur van het KMMA, duidde laureaten aan in de categorie 'iStandOut', het succesverhaal, en in de categorie 'iStartUp', het innovatieve idee. In de categorie 'iChoose' werd de publieksfavoriet geselecteerd.

De laureaten zijn:

- **'iStandOut': Access Agriculture - Taalbarrières doorbreken**
Access Agriculture promoot innovaties in duurzame landbouw en plattelandsbedrijven via capaciteitsopbouw en Zuid-Zuid-uitwisseling van kwalitatieve opleidingsvideo's tussen landbouwers, in de lokale talen. De laureaat kreeg een kredietlijn van 10 000 euro om zijn (onderzoeks)activiteiten verder te zetten en zijn carrière uit te bouwen (deelname aan congressen, opleidingen, enz.).
- **'iStartUp: WisePocket - Een mobiele app voor e-learning en intelligente communicatie**
De app WisePocket is een spin-off van de VUB en de Universidad de Oriente, van Santiago de Cuba. Deze mobiele app wil via interactie en in de sfeer van video-spelletjes volksgezondheids campagnes doeltreffender maken en hun efficiëntie tegelijkertijd meetbaar maken. De laureaat zal bij een incubator een stage kunnen doorlopen ter waarde van 25 000 euro.
- **'iChoose: EIGHT - Transfer van onvoorwaardelijke cash in Oeganda**
EIGHT is een initiatief dat via onvoorwaardelijke geldtransfers in de vorm van mobiel geld de inwoners van een dorp in Oeganda in staat stelt om zelf actor te zijn van hun verandering. De laureaat kreeg een geldprijs van 5000 euro.

www.africamuseum.be/nl/research/discover/news/d4d2018

Foto Kris Pannecoucke © KMMA

De innovatiebeurs ter gelegenheid van de Prijs D4D.

Foto Kris Pannecoucke © KMMA

De laureaten ontvingen hun prijs uit handen van minister Alexander De Croo, vicepremier en minister van Ontwikkelingssamenwerking, en van Guido Gryseels, algemeen directeur van het KMMA.

De dienst Publicaties en de renovatie

De dienst Publicaties heeft zich voornamelijk gericht op teksten en boeken die nodig waren voor de heropening van het museum: de meertaligheid van onze instelling omvat nu ook het Duits. Bijgevolg zijn de panelen van de nieuwe permanente tentoonstelling en de teksten op de website of de bezoekersgidsen geleidelijk aan ook beschikbaar in deze vierde taal, een grote uitdaging voor de dienst!

De dienst heeft uiteraard ook verdergewerkt aan zijn opdracht van kennisverspreiding in open access en aan zijn internationale visibiliteit via specifieke activiteiten binnen consortia van uitgeverij en instellingen. De dienst bleef ook zijn werken via verschillende verkoopkanalen valoriseren. Een ervan is uiteraard de nieuwe AfricaShop, waar de concessiehouder de 1800 werken die het KMMA sinds zijn bestaan gepubliceerd heeft, aanbiedt.

De museumshop is geopend in het kader van een concessie voor vijf jaar: de AfricaShop heeft een voorbeeldfunctie voor wat merchandising, publicaties en geschenkartikelen betreft.

Steun voor onze activiteiten

Door het huidige partnerschap met Philippe de Moerloose kon het KMMA de catalogus van de etnografische meesterwerken, *Weergalozes kunst. Betoverende objecten uit het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika*, publiceren. Deze catalogus begeleidt de gelijknamige tentoonstelling, die werd opengesteld ter gelegenheid van de heropening van het museum.

De club Richelieu Charlemagne (Luik), die tot doel heeft projecten met betrekking tot de Franse taal en tot wereldwijde cultuur te ondersteunen, heeft het KMMA een duwtje in de rug gegeven om tegemoet te komen aan een vraag vanuit Congo om boeken te schenken: het Institut supérieur d'Études agronomiques de Mangai (provincie Bandundu) kreeg een selectie Franstalige wetenschappelijke werken over landbouweconomie, bosbouw, agronomie, tropisch hout, enz. Hierdoor zullen studenten en docenten gemakkelijker bibliografische bronnen kunnen consulteren.

De impactfactoren van onze wetenschappelijke tijdschriften

De evolutie in 2018 van de impactfactoren van onze tijdschriften is bemoedigend: de *European Journal of Taxonomy* maakte een sprong van 0,649 naar 0,872 voor 2018-2019. *Africana Linguistica* kreeg 0,364 voor 2018-2019.

Een nieuw lid in EJT en het 400e nummer

In februari verscheen het 400e nummer van het *European Journal of Taxonomy*, dat gepubliceerd wordt door een Europees consortium waarvan het KMMA een actief lid is. Sinds zijn lancering in 2011 heeft het 13 328 bladzijden gepubliceerd waarin 1352 nieuwe taxa (waaronder 1231 nieuwe soorten) beschreven zijn.

De stuurgroep heeft unaniem een nieuw lid gekozen voor het consortium: het ZRMK, het Zoological Research Museum Alexander Koenig (Forschungsmuseum Koenig) van Bonn.

LIST OF PUBLICATIONS

Social Sciences and Humanities

Ansoms, A., Nyenyenzi Bisoka, A. & Vandengiste, S. (eds). 2018. *Conjonctures de l'Afrique centrale 2018*, series 'Cahiers africains' (no. 92). Paris/Tervuren: L'Harmattan/RMCA & CRE-AC, 363 p. (PR)

Omasombo, J. (ed.) et al. 2018. *Haut-Katanga. Lorsque richesses économiques et pouvoirs politiques forcent une identité régionale*. Series: 'Monographies des Provinces de la RDC', vol. 11 (2 parts in box). Tervuren: RMCA.

Devos, M., Maniacky, J., Ricquier, B., Güldemann, T. & Nakagawa, H. (éd.). 2018. *Africana Linguistica* 24: 162 p. (PR; IF 0.364)

Series 'Collections of the RMCA'

Volper, J. (ed.). 2018. *Art sans pareil. Objets merveilleux du Musée royal de l'Afrique centrale*. Kontich/Tervuren: Bai/RMCA with the support of Ph. de Moerloose, 176 p. (Also available in Dutch: *Weergaloze Kunst. Betoverende objecten uit het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika*, in English: *Unrivaled Art. Spellbinding Artefacts at the Royal Museum for Central Africa* and soon in German.)

Exhibition catalogues and guides

RMCA. 2018. *Making of. De renovatie van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika*. Kontich/Tervuren: Bai/RMCA. 160 p. (Also available in French: *The Making of. La rénovation du Musée royal de l'Afrique centrale*, and in English: *The Making of. The renovation of the Royal Museum for Central Africa*.)

RMCA. 2018. *Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Gids*. Kontich/Tervuren: Bai/RMCA, 176 p. (Also available in French: *Musée royal de l'Afrique centrale. Guide*, and soon in English.)

Volper, J. 2018. *Art sans pareil*, 104 p. Boekje van de tijdelijke tentoonstelling; niet te koop. Also available in Dutch: *Weergaloze Kunst*, in English: *Unrivaled Art*, and in German: *Unvergleichliche Kunst*.

In Partnership

Jadinon, R. (ed.) 2018. *Masimba. Gabon - Ngounié - Pays des Tsogo. Music for Tsogo harp*. CD with a trilingual booklet. Brussels/Tervuren: Colophon Records/RMCA.

Volper, J., 2018. *Un musée sans pareil/An Unrivaled Museum*. Special issue. Arquennes: Primedia; partnership with the RMCA, 80 p. French-English bilingual edition.

Various

Jaarverslag/Rapport annuel/Annual Report 2017.

Online publications

Nkulikiyinka, J.-B. & Bizimana, S. (Préface de **Lame, D.**) 2018. *Culte de Ryangombe*. Series 'Documents on Social Sciences and Humanities', 269 p. [Jaarverslag/Rapport annuel/Annual Report 2017](#), see *supra*.

Open access

European Journal of Taxonomy, vol. 390 to 490 within some papers by RMCA's scientists:

Skelton, P.H., Swartz, E.R. & Vreven, E. 2018. 'The identity of *Barbus capensis* Smith, 1841 and the generic status of southern African tetraploid cyprinids (Teleostei, Cyprinidae)'. *European Journal of Taxonomy* 410: 1-29. <https://doi.org/10.5852/ejt.2018.410> (PR; IF 0.872)

Jocqué, R. & Alderweireldt, M. 2018. 'New Chummidae (Araneae): quadrupling the size of the clade'. *European Journal of Taxonomy* 412: 1-25. <https://doi.org/10.5852/ejt.2018.412> (PR; IF 0.872)

Jocqué, R. & Henrard, A. 2018. 'A revision of the genus *Cicynethus* Simon, 1910 (Araneae, Zodariidae), a tale of colour patterns'. *European Journal of Taxonomy* 465: 1-35. <https://doi.org/10.5852/ejt.2018.465> (PR; IF 0.872)

Bénichou, L., Gérard, I., Laureys, E. & Price, M.J. 2018. 'Consortium of European Taxonomic Facilities (CETAF) best practices in electronic publishing in taxonomy'. *European Journal of Taxonomy* 475: 1-37. <https://doi.org/10.5852/ejt.2018.475> (PR; IF 0.872)

HET WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT IN CIJFERS

WIE?

3
onderzoeks-
departementen

86
onderzoekers

in meer dan
15
disciplines

120
Afrikaanse stagiairs
en doctorandi

45%
van de wetenschappers
wordt betaald met externe
projectfinanciering

· Doctoraatsonderzoek

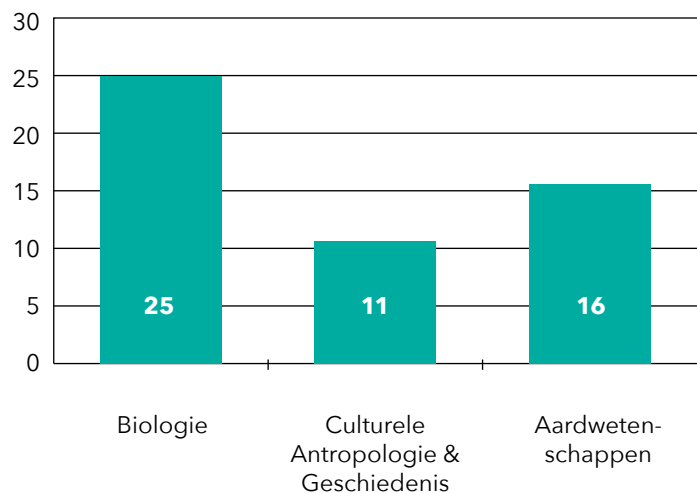
- **6 doctoraten afgelegd** in 2018
- **52 doctoraten lopend** in 2018
 - waarvan 9 nieuwe doctoraten opgestart
 - in totaal 50% Afrikaanse onderzoekers uit 9 Afrikaanse landen
 - 29% Congolese onderzoekers
 - 29% Belgische onderzoekers

- begeleiding van **34 masterstudenten**

- **32 vrijwilligers** werkten mee in de wetenschappelijke departementen

- **805 onderzoekers bezochten het KMMA** voor onderzoek en/of consultatie van de collecties

Aantal doctoraten per departement

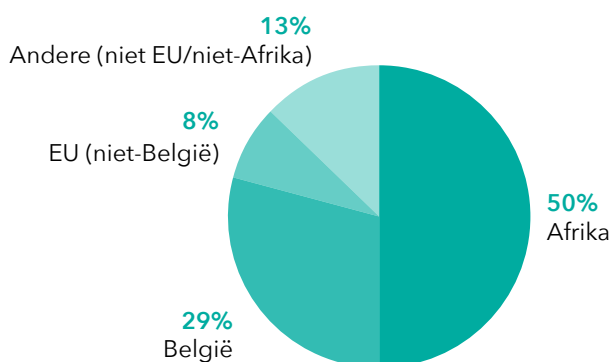

WAT?

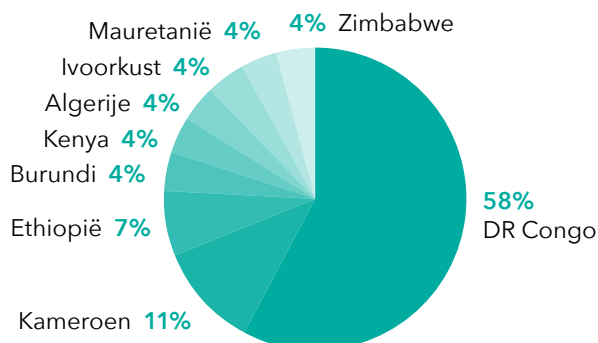
In 2018

- **100 lopende onderzoeksprojecten**
 - waarvan 57% in internationale partnerschappen en 43% in samenwerking met nationale partners
 - 16 nieuwe projecten opgestart in 2018
- **Meer dan 170 presentaties** op wetenschappelijke congressen
- **276 teksten gepubliceerd**, waarvan 165 *peer-reviewed*
- **Missies:**
 - 94 missies naar 15 verschillende landen in Afrika (48% van alle meerdaagse buitenlandse missies)
 - 43% van de missies in Afrika vonden plaats in de DR Congo
- **Prijzen:**
 - **Jacques Ketsprijs, jaarlijkse Prijs voor Biologie** (publieksprijs), uitgereikt door de Koninklijke Belgische Vereniging voor Dierkunde aan Nathan Vrankens (doctoraatsstudent) masterthesis 'The thick-lipped haplochromine cichlids of the Lake Edward system: a morphometric revision' (promotor Jos Snoeks)
 - **Prijs voor beste masterthesis** (overzeese student), uitgereikt door de ULiège aan Toussaint Mugaruka Bibentyo (masterstudent) voor zijn onderzoek 'Landslide spatio-temporal distribution in a changing environment: focus on the Ruzizi gorges at the DR Congo - Rwanda border' (promotor Olivier Dewitte)
 - **Best Poster Award**, uitgereikt aan Antoine Dille (doctoraatsstudent) door de Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen van België tijdens de Young Researchers' Overseas Day 2018 voor zijn poster 'Questioning causes and drivers of slope instability in a tropical context - insights from the Ikoma Landslide (DR Congo)' (promotoren François Kervyn en Olivier Dewitte)

Herkomst doctoraatsstudenten

Nationaliteit Afrikaanse doctoraatsstudenten

03

COLLECTIES & BIBLIOTHEKEN

Collecties en bibliotheken

De internationale reputatie van het KMMA steunt op een uitgebreide expertise én op de unieke collecties rond mens- en natuurwetenschappen op het gebied van Centraal-Afrika. Deze collecties zijn tegelijkertijd waardevol erfgoed en van grote wetenschappelijke waarde. Ze vormen de basis voor de talrijke onderzoeksprojecten. Dat minder dan 1% van de collecties in de nieuwe referentietentoonstelling te zien is, geeft een idee van de enorme omvang.

Het museum houdt zich bezig met het fysieke beheer van deze diverse en omvangrijke collecties voor de conservering en digitalisering ervan. Het stelt zijn collecties beschikbaar voor het publiek op verschillende manieren. De valorisatie gebeurt via onderzoek, tentoonstellingen, publicaties en databanken. De collecties worden overal ter wereld uitgeleend voor tentoonstellingen of wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast kunnen onderzoekers ook ter plaatse documenten raadplegen of objecten en specimens analyseren. De collecties worden ook nog steeds uitgebreid. Tegenwoordig gebeurt dat vooral in het kader van onderzoeksprojecten in samenwerking met Afrikaanse universiteiten en musea.

Het museum beschikt ook over een netwerk van bibliotheken, bestaande uit een centrale bibliotheek en meer dan tien gespecialiseerde deelbibliotheken in diverse disciplines uit de mens- en natuurwetenschappen. De volledige verzameling van het museum telt meer dan 130 000 boeken en enkele duizenden tijdschriften, en bevat ook kostbare historische werken.

In 2018 stonden heel wat van de activiteiten van de diensten collectiebeheer in het teken van de renovatie van het museum en de nieuwe referentietentoonstelling.

EEN STAALNAME UIT DE COLLECTIES

Culturele antropologie & Geschiedenis

120 000
etnografische objecten

75 000
archeologische artefacten

9000
muziekinstrumenten

3000
gepubliceerde
historische kaarten

500 000
historische foto's

20 000
historische voorwerpen
en Westerse
kunstvoorwerpen

3 km
geschiedkundige
archieven

650
historische films over
Belgisch Congo, Rwanda
en Burundi (1940-1960)

Biologie

10 000 000
specimens waaronder:

6 000 000
insecten

1 000 000
vissen

500 000
vlinders

300 000
spinnen

195 000
amfibieën

150 000
vogels

135 000
zoogdieren

80 000
houtstalen

45 000
reptielen

17 000
slangen

Aardwetenschappen

180 000
stalen van gesteenten

200 000
luchtfoto's

20 000
geologische kaarten

18 000
paleontologische
specimens

17 000
mineralen

Een veilig (terug)transport van de collectiestukken naar het museum

Voor de herinrichting van het vernieuwde AfricaMuseum was de enorme verhuisbeweging van de collectiestukken, die tijdelijk over de verschillende museumdepots waren verdeeld, een organisatorisch huzarenstuk. Er werden zo'n 1850 stukken uit de collecties menswetenschappen, en 2190 specimens uit de natuurwetenschappelijke collecties naar het museum verhuisd.

Vooraleer ze naar het museumgebouw werden overgebracht, werden meerdere containerladingen vol objecten telkens voor twee weken in quarantaine ingevroren, om ze te behandelen tegen insectenvraat en schimmel en verdere contaminatie uit te sluiten. Voor hun transport moesten sommige objecten met de grootste zorg ingepakt worden. Voor de collecties menswetenschappen beschikte de cel Collectiebeheer daarvoor over een totaal volume van 32 m³ transportbakken om de stukken te verhuizen. Daarnaast werden ook nog eens 206 kisten op maat gemaakt om alles veilig in het museum te krijgen. Andere stukken, zoals opgezette dieren, konden beter zonder speciale bekisting rechtstreeks naar het museum vervoerd worden. Eens in het museum, vormde de plaatsing van sommige stukken nog een heuse uitdaging. Zo moest het nijlpaard met een portaalkraan op zijn podium gehesen worden.

De opstelling telt

558
vitrines

1265
sokkeltjes

335
plexi of metalen build-ups

637
spots

180
objecten kregen een
conservatiebehandeling

Een verantwoorde opstelling in de nieuwe tentoonstelling

Voor de inrichting van de nieuwe museumzones was een nauwe samenwerking tussen de collectiebeheerders, restauratoren en socleurs essentieel om de objecten op een verantwoorde manier tentoon te stellen, met het oog op hun preventieve conservering.

Een uitdaging was bijvoorbeeld het Kuba-maskerkostuum in de zaal *Rituelen en Ceremonies*, dat in het museum naar gelijkenis met historische foto's uit maar liefst twintig afzonderlijke collectie-items werd samengesteld. Omdat het ensemble zo fragiel is, hebben alle onderdelen een op maat gemaakte ondersteuningsvorm gekregen. Een metalen frame in de vorm van een torso is de basisconstructie voor de verdere soclage van de broekspijpen, armbanden, riem, tasje, masker, verentooi, en zo meer. Het valt niet op, maar geen enkel accessoire raakt het eigenlijke kostuum. Zo houden zeer sterke magneten de benen op zijn plaats, en is het kegelvormige hoedje, een replica, meteen ook een sokkel waarin de verentooi makkelijk en veilig bevestigd is.

In het museum zijn ook dertig stukken vlak textiel te bewonderen (bijvoorbeeld *kanga's* of *pagnes*), die met grote voorzorg voorbereid werden om opgehangen te worden. Eerst werd elk stuk met de hand op een drager vastgenaaid, een arbeidsintensief en secuur werk waarvoor ettelijke meters stof werden gebruikt. Met zo'n drager kan het textiel op verschillende manieren tentoongesteld worden. Sommige stukken werden op een rol geplaatst, zoals de *kanga's* in de zaal *Talen en Muziek*. Andere, zoals een rok in *Rituelen en Ceremonies*, werden met velcro opgehangen op een basis van zuurvrij materiaal die tegen de muur werd bevestigd.

Ook de specimens uit de natuurwetenschappelijke verzameling hebben de nodige zorg gekregen voor hun opstelling. De zoölogische specimens worden immers op een meer hedendaagse manier gepresenteerd, zonder dat een glazen bescherming de bezoeker van de stukken afsnijdt. Van 74 opgezette dieren werden de oude sokkels weggehaald. De koppen van de neushoorn en de gnoe werden van een gepaste versteviging voorzien. Alle sokkels in *Landschappen & Biodiversiteit* werden op maat van het afzonderlijk collectiestuk aangepast. Dat vereiste soms een complexe constructie, zoals voor de hangende apen, waarbij er doorheen de lichtbakken of tentoonstellingspanelen werd gesocleerd. Verscheidene dieren, waaronder de olifant en de giraf, hadden al in 2017 de nodige restauratiebehandeling ondergaan.

Foto Anoenk De Paep © KMMMA

Foto Jo Van de Vyver © KMMMA

Vijf meter lange fuik in ere hersteld

Vóór de renovatie hadden drie in elkaar geschoven reuzefuiken een vaste plaats in de trappenhal van het museum. De dikke plantvezels waaruit ze werden vervaardigd, waren door veroudering bros en kwetsbaar geworden. Door het verlies aan flexibiliteit is de punt van de grootste fuik gebroken toen die uit het museum werd weggebracht. Vooraleer hij een nieuwe plaats innam in de tentoonstellingszone *Rijkdommen: een paradox*, kreeg de fuik een broodnodige conservatiebehandeling.

Eerst werd de fuik, die door jarenlange ophanging vervuild was, mechanisch gereinigd met een zachte kwast en een stofzuiger. De volgende uitdaging was om de afgebroken punt weer in een rechte lijn te leggen met de rest van de meer dan vijf meter lange fuik, die ruim 150 kilogram weegt. Het voltallige conservatieteam was nodig om deze klus te klaren.

De behandeling van de punt verliep in twee fases. Eerst stabiliseerde de restaurator de gebroken plantvezels door dunne bamboestokjes tijdelijk met teflontape vast te hechten aan de originele plantvezel. De bamboestokjes werden op voorhand op de juiste kleur gebracht met een conservatieverantwoorde acrylverf (Golden Fluid Acrylics).

Zodra alle gebroken plantvezels gespalkt waren, werd de tijdelijke tape vervangen door een langdurige fixatie. Met polyestergaren werden de bamboestokjes vastgehecht aan de originele plantvezel met een speciale bindingstechniek. Het garen werd tot slot met een zeer kleine hoeveelheid lijm op acrylbasis (Paraloid B72) gefixeerd voor extra stevigheid.

Foto Jo Van de Vyver © KMMA

Digitaliseren ten dienste van de nieuwe tentoonstelling

Voor de nieuwe referentietentoonstelling werden verschillende slangen van de biologische collectie gescand met behulp van de μ CT scanners van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Met deze gegevens kon een digitale dissectie (segmentatie) uitgevoerd worden. Vervolgens werden de schedels in een 3D-model gegoten. Dit model is verder bewerkt, om tot een anatomisch correct 3D-model te komen waarbij de slangen de kaken opengesperd hebben: zo zijn alle eigenschappen die specifiek zijn voor de taxonomische groep in kwestie, goed zichtbaar. Deze digitale modellen zijn uitvergroot geprint door het bedrijf Materialise en worden in het museum tentoongesteld. Museumbezoekers kunnen op die manier de modellen zelf hanteren en de schedels langs alle zijden nauwkeurig bekijken.

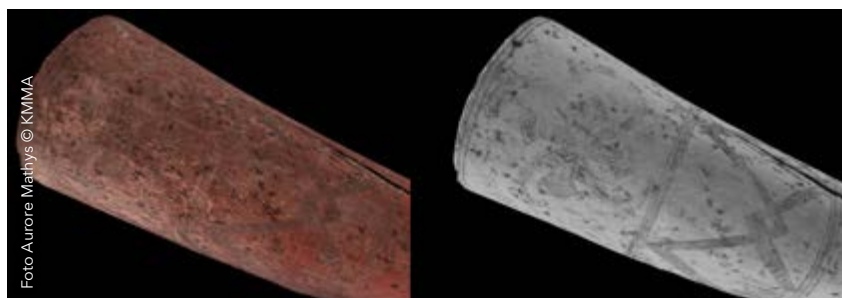
Foto Jonathan Brecko © KMMA

Foto Jonathan Brecko © KMMA

3D-model van een slangspecimen (*Bitis gabonica*) uit de collectie, met de kaken gesloten en opengesperd. Het 3D-geprinte model is in het museum te bewonderen.

Dwars doorheen verflagen kijken met 3D multispectrale digitalisatie

Detail van de textuur van de 3D-modellen (inv. MO.1967.63.802) in natuurlijk licht links en in infrarood (950 nm) rechts.

Het doel van het 3D spectrale project is een methode ontwikkelen die 3D-digitalisatie kan combineren met multispectrale digitalisatie en te zien welke de voordelen zijn voor de digitalisatie van de collecties cultureel en natuurhistorisch erfgoed.

In het kader van dit project werd een *mpungi* olifantenhorn 3D multispectraal gedigitaliseerd. Het was Edmond Dartevelle die in 1938 dit object verzamelde in de kustzone van Angola en het staat in de KMMA-archieven geregistreerd als afkomstig van de Solongo-volkeren. Dit is een Kongo linguïstische subgroep die in het noordwesten van Angola leeft, in de streek die grenst aan de DR Congo. De slurf werd ingesmeerd met een donkere bruinrode 'verf', heel waarschijnlijk met behulp van houtrook en palmolie. Ze vertoont decoratieve patronen die over het hele lichaam zijn gegraveerd, lineaire ringen, geometrische motieven die karakteristiek zijn voor de Kongo-stijl, maar ook een kruis, wat zou kunnen wijzen op Europese, en zelfs christelijke inspiratie. Door deze donkere kleur zijn de gegraveerde motieven weinig zichtbaar. De 3D multispectrale digitalisatie heeft het mogelijk gemaakt deze versiering in de kijker te zetten, dankzij de infrarood-techniek. De gebruikte 'verf' is immers onzichtbaar op infrarood, waardoor de decoratieve elementen contrasteren. Ook beschadigingen, zoals aanwezige scheurtjes op het object, worden zichtbaar. De combinatie van 3D met multispectrale beeldvorming, en meer in het bijzonder met infrarood in dit geval, maakt het daarenboven mogelijk de versiering te ontrollen waardoor men een zicht heeft op het geheel ervan.

Het 3D spectraal project (BR/175/PI/3DSPECTRAL) is een BRAIN-pioniersproject, dat is opgezet door het KMMA, in partnerschap met het KBIN, de universiteit van Bamberg (Duitsland) en de ULiège.

<https://sketchfab.com/models/3e9f6aae6bde4c269bf36795f15ab1d5>

<https://sketchfab.com/models/ce3d430f695b4e43af9e991d59676956>

CIJFERS COLLECTIES, ARCHIEVEN EN BIBLIOTHEKEN

Bruikleen

meer dan **1400**
biologische
specimens uitgeleend
voor onderzoek

meer dan **100**
objecten uit de mens-
wetenschappen uitgeleend
voor tentoonstellingen

Digitalisering

1838
foto's en

20
3D-modellen,
online gepubliceerd op [DIGIT03-platform](#)

250
geologische specimens gedigitaliseerd

75 000
archiefstukken gescand
uit koloniale archieffondsen

5000
ethnografische objecten gefotografeerd

587
albums koloniale fotografie gedigitaliseerd

3371
gedigitaliseerde publicaties in open access
ter beschikking gesteld op [Agricultural
Research Archive platform](#)

140
dossiers voor reproductie-aanvragen
door derden verwerkt

Expertise en dienstverlening

56

expertises van
ethnografische of
archeologische artefacten

703

analyses in de laboratoria
van aardwetenschappen

Bibliotheek

500

bezoekers voor de
centrale- en geschiedenis-
bibliotheek

Verwervingen

meer dan **1300**
zoölogische specimens

1745

houtstalen

meer dan

50

objecten en

4

archieffondsen

1082

boeken en tijdschriften
voor de centrale
bibliotheek

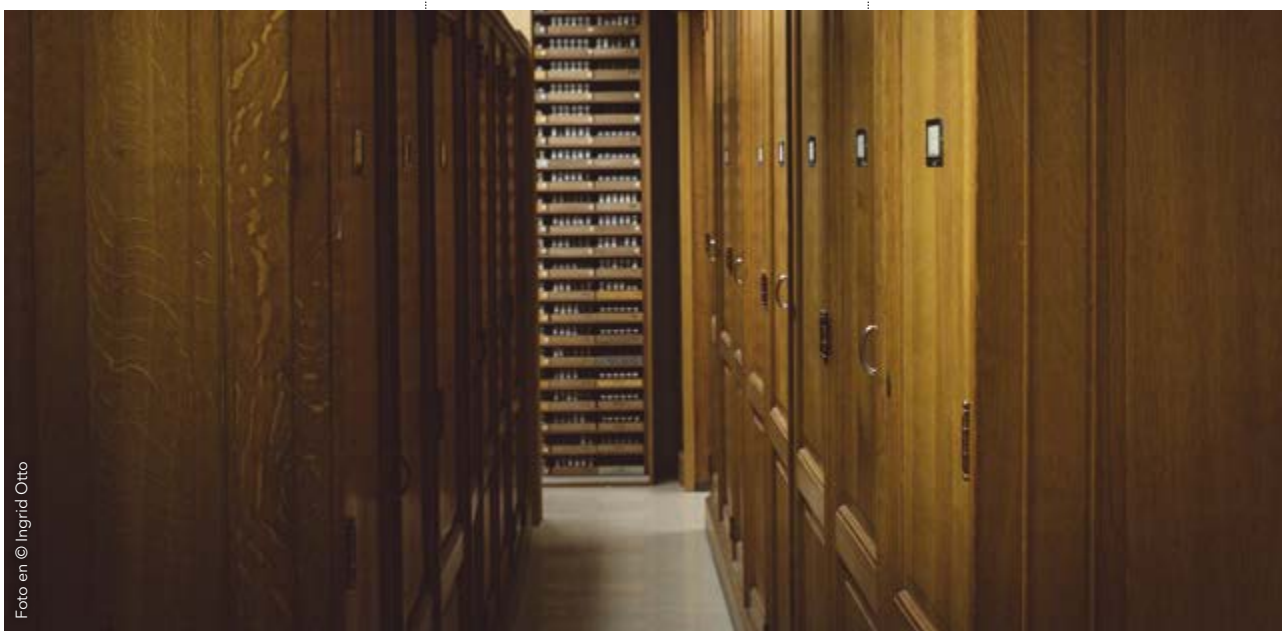

Foto en © Ingrid Otto

04

HET MUSEUM IN CIJFERS

FINANCIËEL VERSLAG

	2014	2015	2016	2017	2018
Uitgaven en inkomsten (in K€)					
Inkomsten	16 354	17 398	15 482	15 070	17 518
Uitgaven	16 104	15 521	16 249	15 387	20 009
Saldo	250	1877	-767⁽¹⁾	-317⁽¹⁾	-2491⁽¹⁾

Inkomstenbronnen

Personeelsveloppe	6461	6431	6343	6356	- ⁽²⁾
Dotatie	3868	4649	3491	3931	10 197
Eigen inkomsten	382	426	389	504	952
Projecten	5016	5213	4861	4010	5560
Andere	627	678	398	269	809
Totaal	16 354	17 398	15 482	15 070	17 518

Evolutie van de uitgaven per bron (in K€)

Personeel	11 320	11 454	11 599	11 476	11 294
Personeelsveloppe	6461	6431	6343	6356	0
Personeel eigen inkomsten	4860	5023	5255	5120	0
Statutair personeel			5230		
Contractueel personeel			6063		
Algemene werking	4187	3585	3818	3242	4962
Uitrusting en bibliotheek	596	482	833	670	3753
Totaal	16 104	15 521	16 249	15 387	20 009

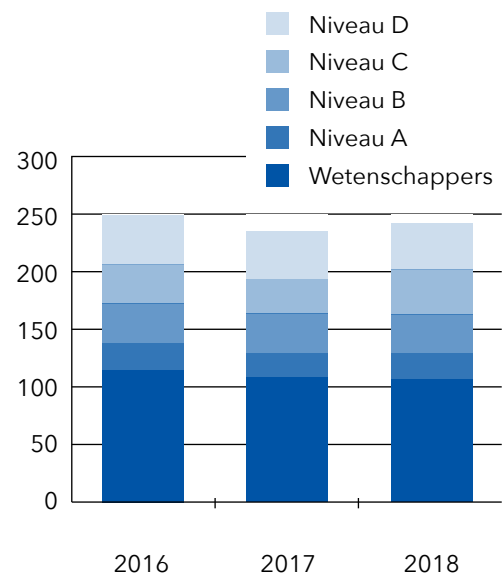
(1) Deficit en afwijking ESR-saldo met toestemming van de minister van Begroting

(2) Sinds 01.01.2018 zijn de dotatie en personeelsveloppe samengevoegd

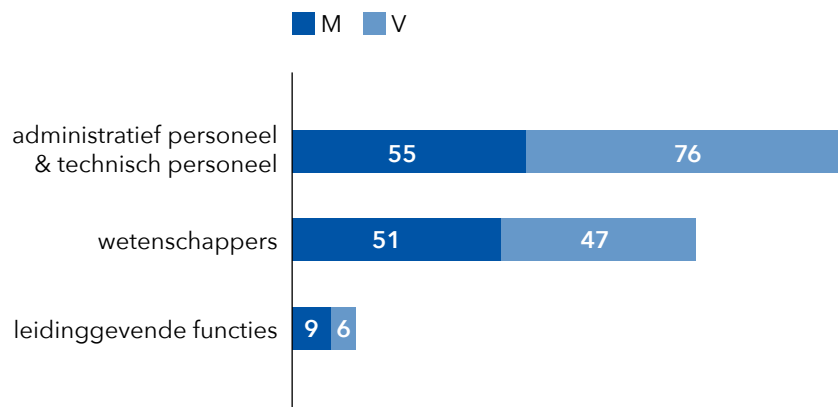
PERSONEEL

Verdeling personeel in statutairen en contractuelen volgens niveau

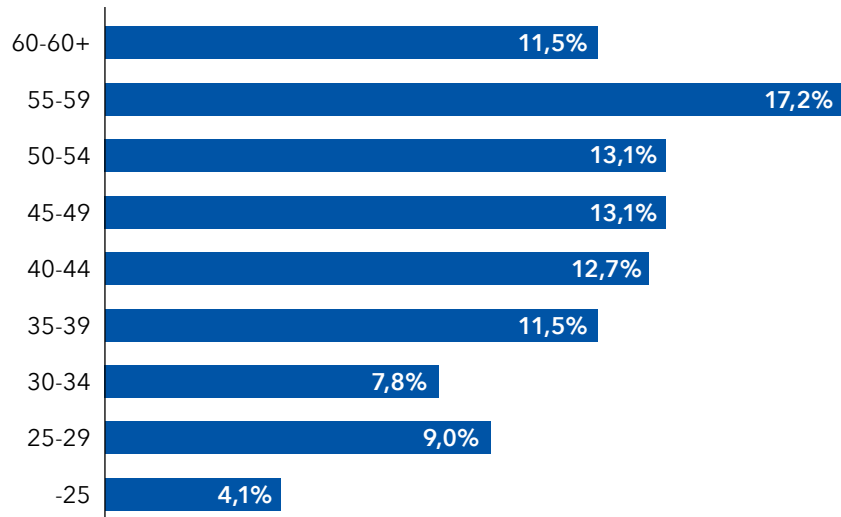
	2016	2017	2018
Wetenschappers	115	108	109
Statutair	34	33	36
Contractueel	81	75	73
Niveau A	23	21	23
Statutair	10	10	13
Contractueel	13	11	10
Niveau B	34	34	33
Personeel	22	24	23
Contractueel	12	10	10
Niveau C	34	30	39
Statutair	20	17	18
Contractueel	14	13	21
Niveau D	34	34	40
Statutair	1	1	1
Contractueel	42	40	39
	249	234	244

Verdeling volgens gender

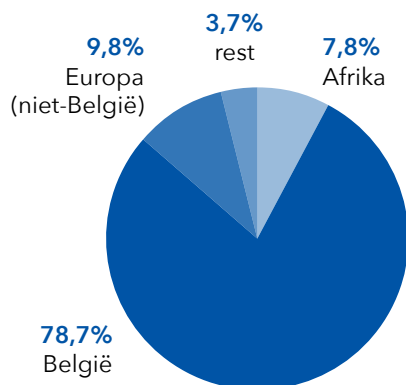

Leeftijdspiramide

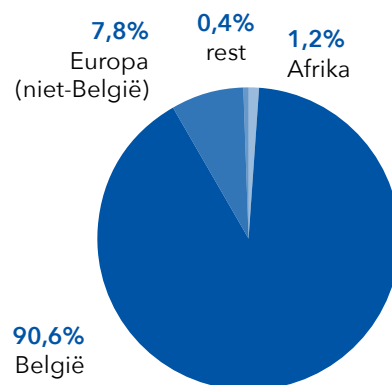
Culturele diversiteit

Geboorteland

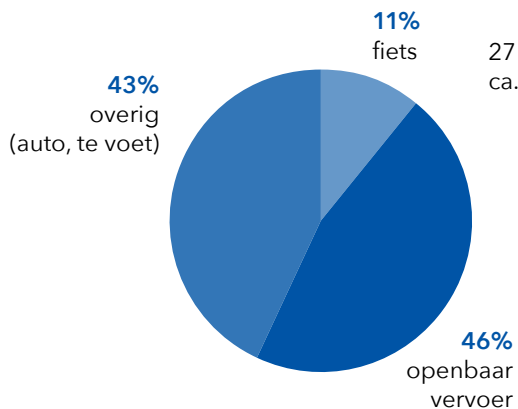
25 verschillende geboortelands:
10 landen in Europa, 9 Afrikaanse landen,
4 landen in Azië, Rusland en de Verenigde Staten

Nationaliteit

12 verschillende nationaliteiten:
8 Europese nationaliteiten, 3 Afrikaanse nationaliteiten
en de Amerikaanse nationaliteit

Mobiliteit

27 personeelsleden hebben samen
ca. 49 100 km gefietst in 2018

PUBLIEKSGERICHTE DIENSTEN

Bezoekers

- 37 310 bezoekers aan het museum sinds de heropening op 8/12/2018 tot het einde van het jaar
- 28 941 bezoekers aan de tentoonstelling *Congo Stars* in het KunstHaus in Graz
- 5116 bezoekers aan de tentoonstelling *AfricaMuseum@EgmontPalace*
- 1850 genodigden voor de opening op 8 december

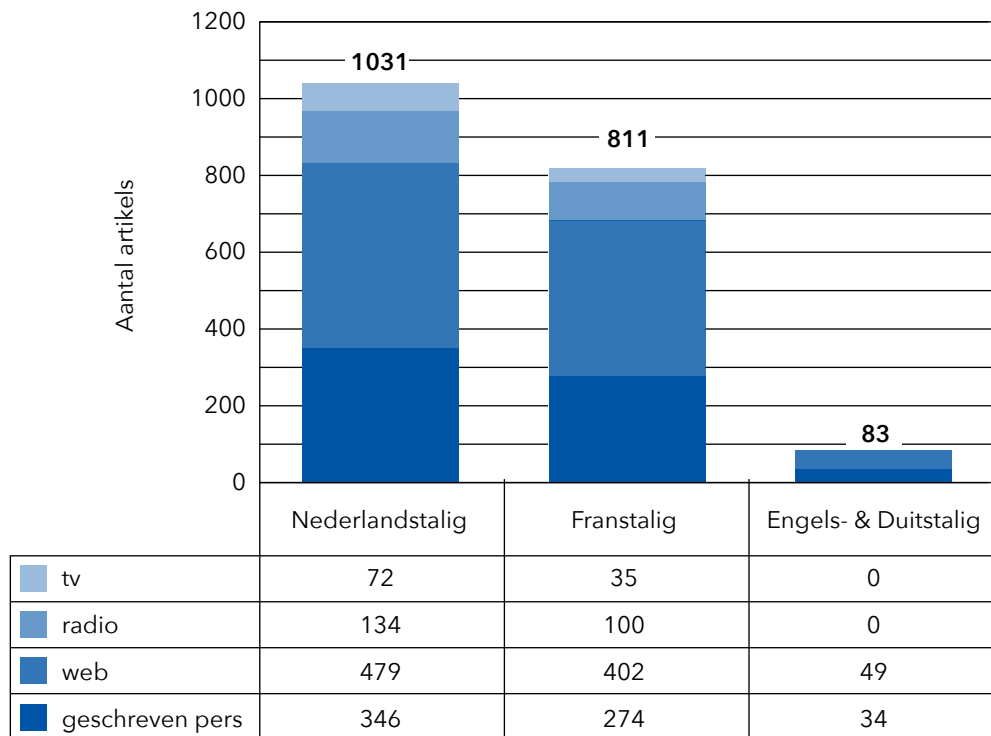
Communicatie

Het museum in de pers

Belgische pers

Totaal aantal artikels: 1925

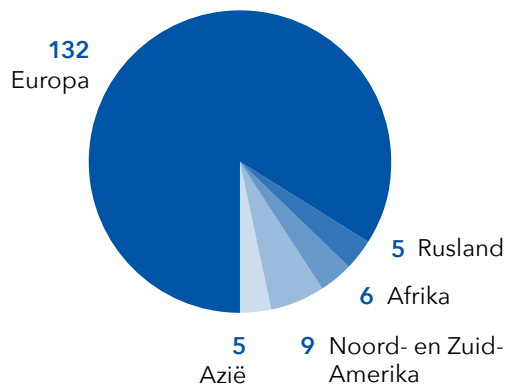
Aantal artikels per taal en per medium

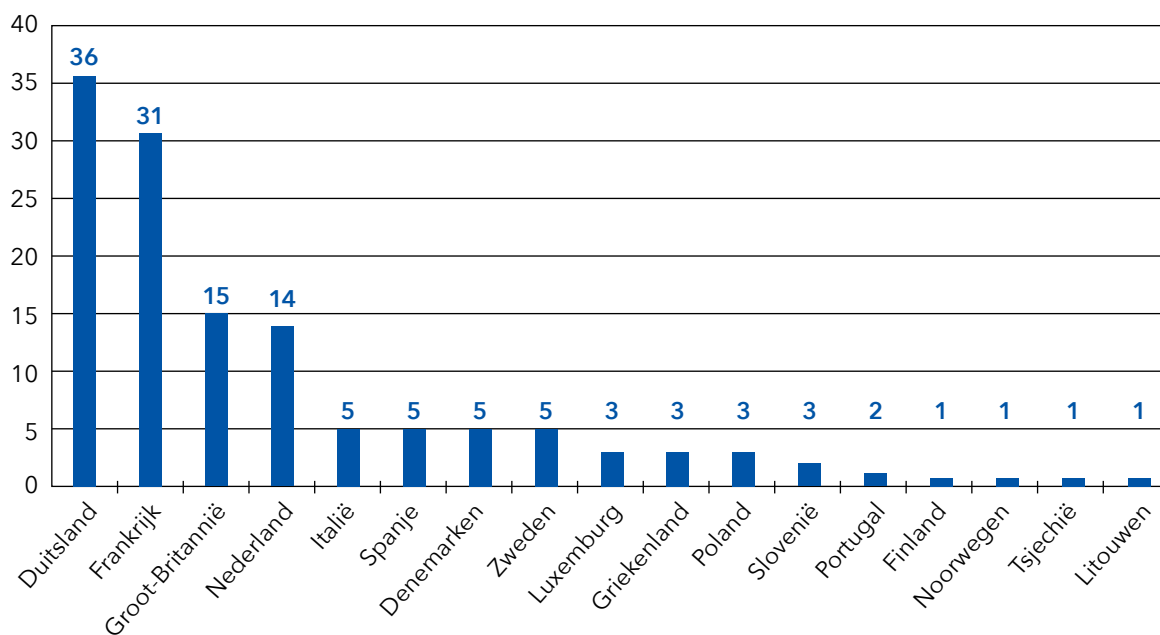
Buitenlandse pers

Totaal aantal artikels: 157

Aantal artikels per streek in de wereld

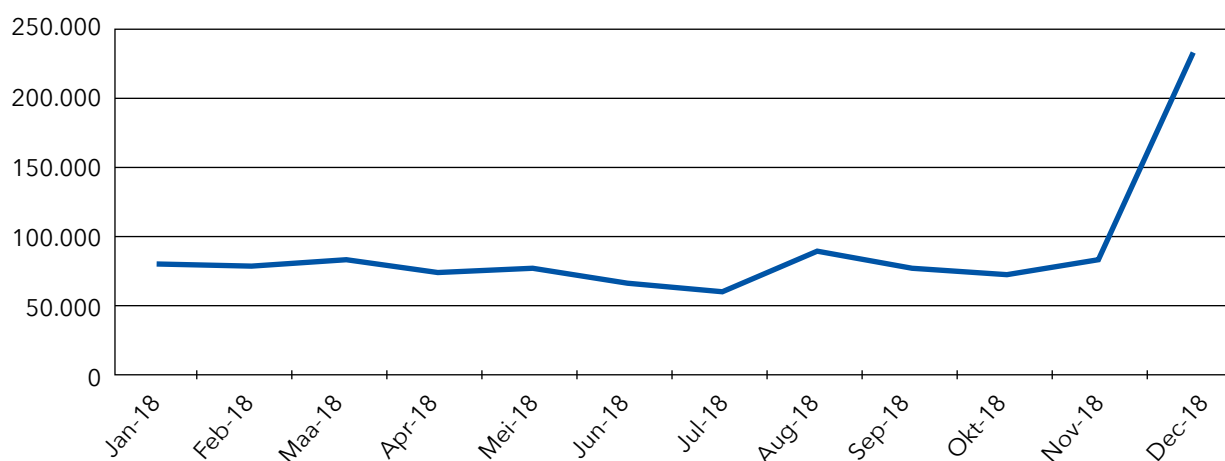
Aantal artikels per land in Europa

Website

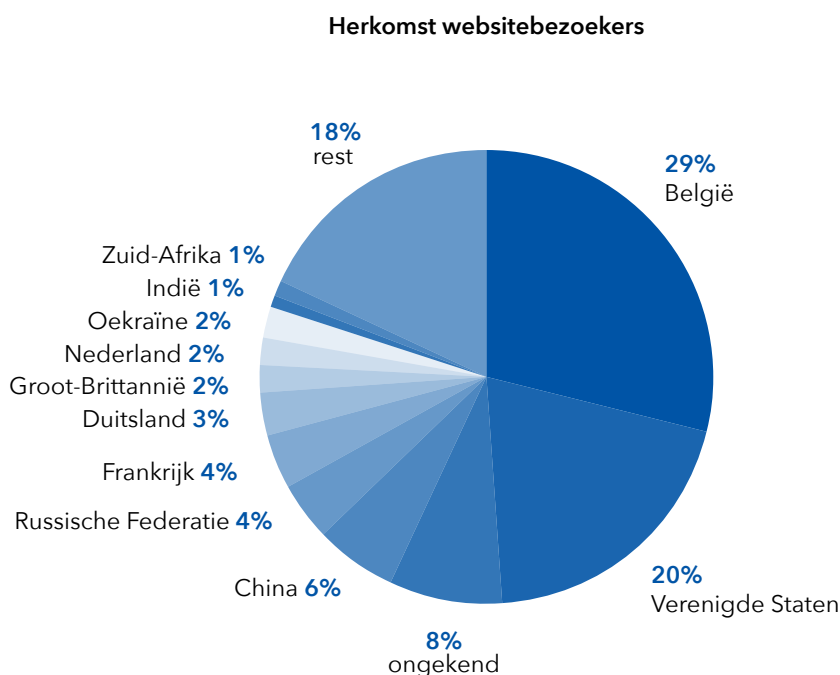
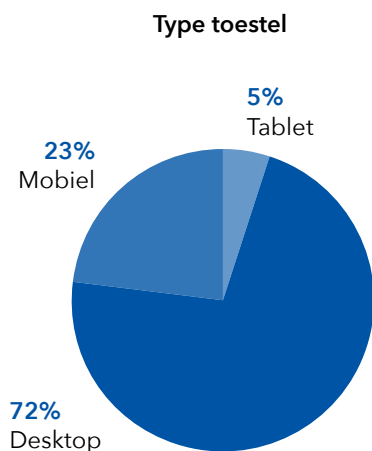
Op 31 mei werd de nieuwe website gelanceerd, waarvan de technologie, grafische vormgeving en structuur helemaal werden herdacht in lijn met de nieuwe filosofie van het museum.

- Het aantal websitebezoekers overschreed in 2018 de kaap van 1 miljoen: 1 086 694 bezoeken, een stijging met 24% tegenover 2017.
- 21% van alle bezoeken gebeurde in december, met het hoogste aantal (93 808) in de week vlak voor de heropening.

- Het aantal unieke bezoekers (IP-adressen) nam evenredig toe met 22% tot 487 229.
- Het gemiddeld aantal bekeken pagina's per bezoek daalde naar 3,82.
- De homepage blijft de meest populaire rubriek: 59% van alle bezoekers bezocht (ook) de homepage
- 59% van de bezoekers komt 'direct' of via een zoekmachine op de website terecht, 41% wordt doorverwezen via een andere website. Dat is een sterke stijging tegenover 18% in 2017.

- 72% bezoekt de website vanop een vaste computer, 28% via een mobiel toestel (gsm of tablet), een significante stijging ten opzichte van 16% in 2017.
- 3% van alle bezoekers komt uit Afrika, waarvan de grootste groep uit Zuid-Afrika (1%).
- 0,3% van de bezoekers komt uit de DR Congo.

Sociale media

Het museum sloot 2018 af met 19 535 volgers op al zijn sociale media.

Er kwamen 8587 nieuwe volgers bij: een stijging met 78% tegenover 2017.

- Facebookpagina AfricaMuseum EN: 2748 nieuwe volgers, stijging met 49%
- Facebookpagina AfricaMuseum België: 1860 nieuwe volgers, stijging met 890%
- Facebookpagina AfricaMuseum Belgique: 1566 nieuwe volgers, stijging met 1520%
- Instagrampagina: 1200 nieuwe volgers, stijging met 86%
- Twitterpagina: 1213 nieuwe volgers, stijging met 33%

De openingscampagne MijnAfricaMuseum, die werd gelanceerd midden november, verklaart een deel van de sterke stijging: het leverde 2800 nieuwe fans op voor de Facebookpagina's van het museum, en 1000 nieuwe volgers op Instagram.

Onze top-posts bereikten:

- 31 400 personen op Facebookpagina [AfricaMuseum EN](#)
- 11 900 personen op Facebookpagina [AfricaMuseum België](#)
- 4000 personen op Facebookpagina [AfricaMuseum Belgique](#)
- 1318 weergaven op [Instagram](#)
- 3818 weergaven op Twitter

05

WIE ZIJN WIJ?

Opdrachtverklaring

Het museum moet een wereldcentrum zijn voor onderzoek en de verspreiding van kennis inzake het verleden en heden van samenlevingen en natuurlijke milieus in Afrika, met de nadruk op Midden-Afrika, om zo een beter begrip en meer interesse daaromtrent te creëren bij het grote publiek en de wetenschappelijke wereld, en om, door middel van samenwerkingsverbanden, wezenlijk bij te dragen tot de duurzame ontwikkeling ervan. De kernopdrachten van deze op Afrika gerichte instelling bestaan dus in het verwerven en het beheren van collecties, het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en de valorisatie van de resultaten hiervan, het verspreiden van kennis, en het presenteren aan het grote publiek van een keuze uit haar collecties.

Samenstelling advies- en beheersorganen

Het KMMA is een federale wetenschappelijke instelling, onder toezicht van de staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid. Administratief gezien is het KMMA een staatsinstelling met afzonderlijk beheer. Het heeft drie beheersorganen en een adviserend orgaan.

Beheerscommissie

Het KMMA deelt deze commissie met het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). De beheerscommissie staat in voor het financiële, materiële en administratieve beheer van de instelling. De commissie wordt voorgezeten door een vertegenwoordiger van het Federaal Wetenschapsbeleid en telt vier externe academici en managementexperts, de algemeen directeurs van de instellingen en twee vertegenwoordigers van het Federaal Wetenschapsbeleid.

Stemgerechtigde leden:

- Frank Monteny, adviseur-generaal, POD Wetenschapsbeleid, voorzitter
- Guido Gryseels, algemeen directeur van het KMMA, vicevoorzitter
- Camille Pisani, algemeen directrice van het KBIN, vicevoorzitster
- Jacques de Gerlache, Communication Manager, SOLVAY N.V.

- François Mairesse, Université Sorbonne Nouvelle - Paris 3
- Ingrid Vanden Berghe, administrateur-generaal van het Nationaal Geografisch Instituut
- Koen Verhoest, professor aan de UAntwerpen - departement Politieke Wetenschappen

Leden met raadgevende stem:

- Pierre de Maret, voorzitter van de Wetenschappelijke Raad van het KMMA
- Yves Gobert, adviseur van de POD Wetenschapsbeleid
- Jacques Lust, secretaris-attaché van de POD Wetenschapsbeleid
- Erwin Moeyaert, inspecteur-generaal van Financiën
- Marie-Solange Mukarwema, boekhoudster van het KBIN
- Olivier Ninane, adviseur van de POD Wetenschapsbeleid
- Didier Van den Spiegel, diensthoofd bij het KMMA
- Luc Van Wassenhove, boekhouder van het KMMA
- Noël Vandenberghe, voorzitter van de Wetenschappelijke Raad van het KBIN
- Brigitte Lauwaert, wetenschappelijk diensthoofd van het BMM van het KBIN

Experts zonder stem:

- Patricia Supply, directrice van de ondersteunende diensten van het KBIN
- Tom Aarts, jurist van het KBIN
- Laurent Flamend, adviseur van de POD Wetenschapsbeleid

Directieraad

Stemgerechtigde leden:

- Guido Gryseels, algemeen directeur, voorzitter
- Luc André, waarnemend departementshoofd Aardwetenschappen
- Els Cornelissen, waarnemend departementshoofd Culturele Antropologie & Geschiedenis
- Marc De Meyer, waarnemend departementshoofd Biologie
- Isabelle Gérard, diensthoofd Publicaties

- Jacky Maniacky, diensthoofd Cultuur & Maatschappij
- Didier Van de Spiegel, diensthoofd Biologische Collectie- en Databeheer
- Bruno Verbergt, operationeel directeur Publieksgerichte diensten

Wetenschappelijke Raad

De Wetenschappelijke Raad verleent advies inzake de kwaliteit en relevantie van de wetenschappelijke activiteiten van de instelling. De raad bestaat deels uit externe experts van Belgische universiteiten en deels uit interne leden van het leidinggevende wetenschappelijke personeel. De staatssecretaris voor Federaal Wetenschapsbeleid benoemt de leden voor een periode van vier jaar.

Interne leden:

- Guido Gryseels, algemeen directeur
- Luc André, waarnemend departementshoofd Aardwetenschappen
- Els Cornelissen, waarnemend departementshoofd Culturele Antropologie & Geschiedenis
- Marc De Meyer, waarnemend departementshoofd Biologie
- Jacky Maniacky, diensthoofd Cultuur & Maatschappij
- Patricia Van Schuylenbergh, diensthoofd Geschiedenis & Politiek

Externe leden:

- Pierre De Maret, professor aan de ULB, voorzitter
- Frans Ollevier, professor aan de KU Leuven
- Éric Pirard, professor aan de ULiège
- Camille Pisani, directrice van het KBIN
- Noël Vandenberghe, professor aan de KU Leuven
- Koen Vlassenroot, professor aan de UGent

Jury voor Werving en Bevordering

De Jury voor Werving en Bevordering staat in voor de selectie en promotie van statutair wetenschappelijk personeel. De commissie wordt voorgezeten door een vertegenwoordiger van het Federaal Wetenschapsbeleid en bestaat uit twee externe experts van universiteiten en de algemeen directeur van het AfricaMuseum.

Leden:

- Robert Van De Walle, BELSPO, voorzitter
- Guido Gryseels, algemeen directeur KMMA
- Sara Geenen, professor aan de UAntwerpen
- Caroline Nieberding, professor aan de UCLouvain

Basisoverlegcomité

Het basisoverlegcomité is een adviesorgaan voor welzijn op het werk en de werkomstandigheden. Het comité bestaat uit vertegenwoordigers van het personeel en werknemersorganisaties (vakbonden).

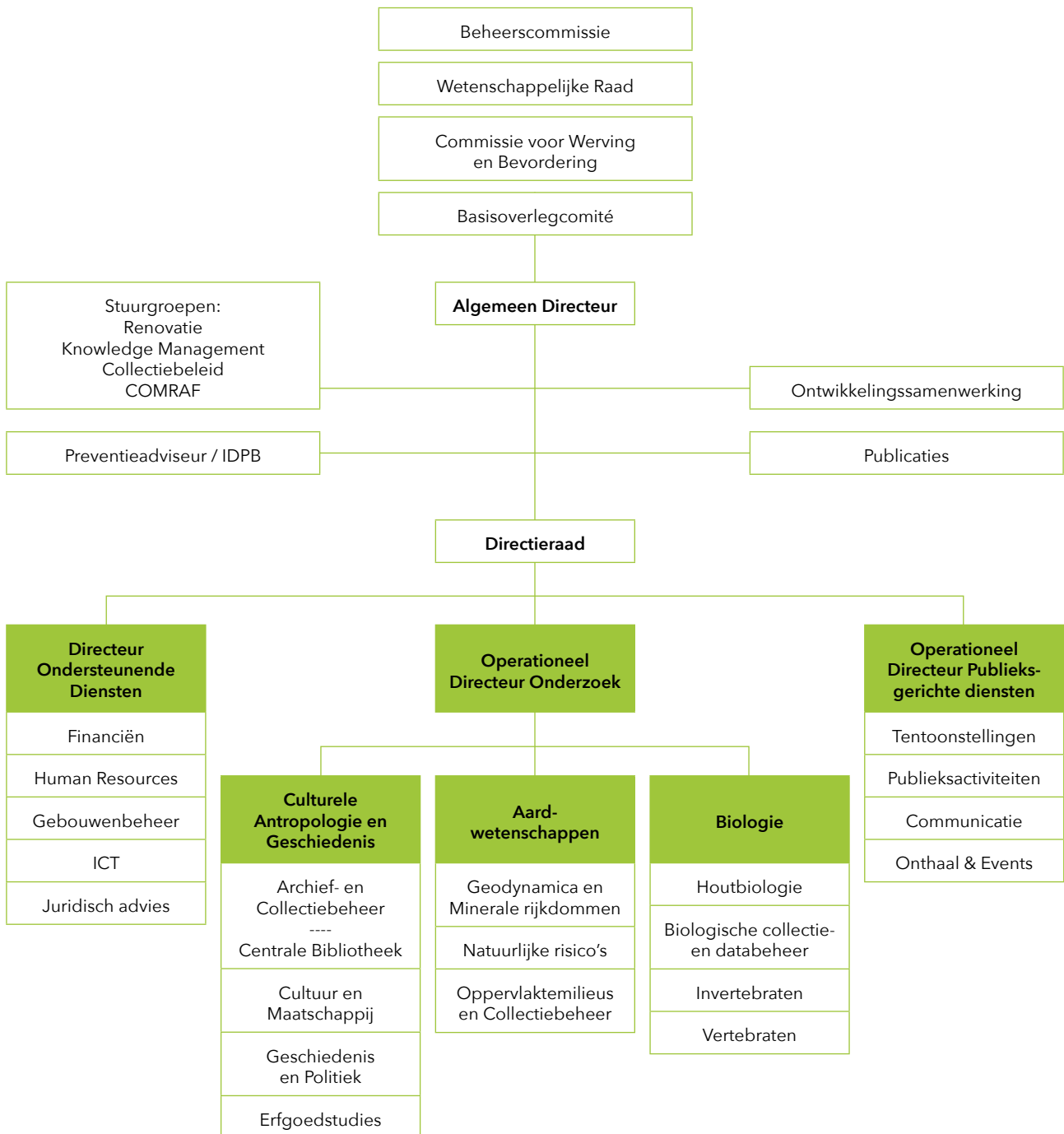
Vertegenwoordiging van de overheid:

- Guido Gryseels, algemeen directeur KMMA, voorzitter
- Bruno Verbergt, operationeel directeur Publieksgerichte Diensten
- Els Cornelissen, waarnemend departementshoofd Culturele Antropologie & Geschiedenis
- Marc De Meyer, waarnemend departementshoofd Biologie
- Thierry De Putter, diensthoofd
- Isabelle Gérard, diensthoofd
- François Kervyn de Meerendré, diensthoofd
- Kristien Opstaele, diensthoofd
- Dirk Verbist, diensthoofd
- Mario Thoilants, preventieadviseur
- Wouter Swalus, preventieadviseur

Vertegenwoordiging van de syndicale organisaties:

- Valérie Demeulemeester (ACOD/CGSP)
- Patricia Van Schuylenbergh (ACV/CSC)
- Geert Dewulf (ACV/CSC)
- Jean-Christophe Vancoppenolle (ACV/CSC)
- Martine Renaux (VSOA-Gr II/SLFP-Gr II)
- Éric Warner (ACOD/CGSP)
- Dr. Mieke Cogge, arbeidsgeneesheer

Organigram

Personeelslijst

DIRECTIE

ALGEMEEN DIRECTEUR

Gryseels Guido

DIRECTIESECRETARIAAT

Taekels Veerle

PUBLICATIES

Gérard Isabelle

Albinovanus Benoît

De Croes Dirk

Debbaut Ann

Divinagracia Maria Fe Emily

Dumortier Mieke

Quadt Michele

Spapen Iris

ONTWIKKELINGS- SAMENWERKING

November Eva

Andries Nathalie

de Harenne Christina

Kalenga Ndjoli Nadège

Van Nuffel Muriel

INTERNE DIENST VOOR PREVENTIE EN BEVEILIGING

Swalus Wouter (KBIN/KMMA)

Thoilants Mario

Verbist Dirk (renovatie)

ONDERSTEUNENDE DIENSTEN

FINANCIËN

Knol Rieneke

Moraux Valérie

BOEKHOUDING

Van Wassenhove Luc

Bartholomeus-Lamal Paula

Bruynseels Bianca

Wesse Joy

HUMAN RESOURCES

De Decker Leslie | Spegelaere An

Denis Murielle

Flahou Anic

Herzet Valérie

Tielemans Fabienne

Van Hoey Sonja

ICT

De Mûelenaere André

Bollen Kristof

Du Thanh-Son

Hallaert Bernard

Hardy Benoît

Lagaert Wim

Paesen Roel

Theeten Frank

Vignaux Philippe

GEBOUWBEHEER

Verbist Dirk

DISPATCHING

Brans Henri

Bruynseels John

Budai Peter

Ouali Abdoullah

Xama Mehdi

BEWAKING

Brans Henri

Ali Abraheim

Amzir Jamal

Delhij David

Jadot Rudi

Lienard Jacques

Manuka Rexhep

Moulin Daniëlle

Özcelik Muzaffer

Simon Jerry

Tutenel François

Van Uffelen Rudi

Van Vlasselaer Marc

Wallenus Daniël

Willy Raphaël Baudouin Mérule

Wouters Greta

ONDERHOUD

Nulis Rein | Wauters Jacques

Bah Amadou

Charliers Gisèle

De Coninck Patricia

Decoster Jenny

Kovacs Anne-Marie

Loranc Barbara

Makowska Wieslawa

Ouedraogo Ben Aziz

Rzaca Santos Danuta

Sessou Jérónime

Vanherpe Josyane

TECHNISCHE DIENST

Nulis Rein | Wauters Jacques

Marlaire Stefaan

Putman Patrick

Sorgeloos Guy

Spinnoy Koen

ONDERZOEK

CULTURELE ANTROPOLOGIE EN GESCHIEDENIS

Cornelissen Els

ERFGOEDSTUDIES

Cornelissen Els

Devleeschouwer Nadine

Garenne-Marot Laurence

Ricquier Birgit

Smith Alexandre

Volper Julien

Vral Alexander

CULTUUR EN MAATSCHAPPIJ

Maniacky Jacky

Ceuppens Bambi

Bompuku Eyenga-Cornelis Sabine

Devos Maud

Garsou Muriel

Jadinon Rémy

Panella Cristiana

Tonnoeyr Diane

Vanhee Hein

GESCHIEDENIS EN POLITIEK

Van Schuylenbergh Patricia

Cornet Anne

Couttenier Maarten

Di Mauro Lucienne

Etambala Zana Mathieu

Krawczyk Joris

Leduc Mathilde

Léonard Guillaume

Omasombo Tshonda Jean

Stroobant Élodie

Van De Broeck Lore

Vandenbergen Hannelore

ARCHIEF- EN COLLECTIEBEHEER

Cornelissen Els

RESTAURATIEATELIER

Genbrugge Siska

De Paepe Anouk

Devijver Cindy

Keyaerts Stef

van Es Marieke

Vanhouwaert Françoise

Voncken Joy

DIGITALISATIE & ARCHIEVEN

Van Hassel Dieter

Adriaens Rosa

Debeer Laurens

Desimpelaere Helena

Guns Lieve

Mom Lachlyta

Morren Tom

Pallemaerts Sara

Peters Anne

Rixhon Florence

Van de Vyver Joris

Van Heymbeeck Eline

Vanderlinden Nancy

Vandyck Jean-Marc

COLLECTIESECRETARIAAT

Swinnen Annick

Cardoen An

De Wolf Natalie

Welschen Anne

CENTRALE BIBLIOTHEEK

Osselaer Brigitte

Thys van den Audenaerde Katrien

BIOLOGIE

De Meyer Marc

HOUTBIOLOGIE

Beeckman Hans

De Mil Tom

Hubau Wannes

Jacobsen Kim

Liévens Kévin

Nackaerts Annelore

Rousseau Mélissa

BIOLOGISCHE COLLECTIE- EN DATABEHEER

Van den Spiegel Didier

Allard Christophe

Brecko Jonathan

Buset Alice-Marie

Cael Garin

Gilissen Emmanuel

Hanot Stéphane

Henrard Arnaud

Herpers Jean-Marc

Mathys Aurore

Meirte Danny

Parrent Miguel

Smirnova Larissa

INVERTEBRATEN

De Meyer Marc

Ashepet Mercy

De Cock Maarten

De Smet Yannick

Huyse Tine

Jordaens Kurt

Meganck Kenny

Merckx Jonas

Mergen Patricia

Mullens Nele

Papadaki Maria

Reigniez Chantal

Smitz Nathalie

Vandenbosch Myriam

Virgilio Massimiliano

VERTEBRATEN

Snoeks Jos

Boden Gert

Decru Eva

Dierickx Katrien

Musschoot Tobias

Reygel Alain

Van Steenberge Maarten

Vranken Nathan

Vreven Emmanuel

AARDWETENSCHAPPEN

André Luc

OPPERVLAKTEMILIEUS EN COLLECTIEBEHEER

André Luc

Mees Florias

Minon Suzanne

Monin Laurence

GEODYNAMICA EN MINERALE RIJKDOMMEN

De Putter Thierry

Baudet Daniel

Boyen René

Delvaux de Fenffe Damien

Dewaele Stijn

Fernandez-Alonso Max

Lahogue Pascale

Liégeois Jean-Paul

Nimpagaritse Gérard

Trefon Théodore

Warner Eric

NATUURLIJKE RISICO'S

Kervyn de Meerendré François

Coppens Céline

Dewitte Olivier

Dille Antoine

Gilles Évelyne

Laghmouch Mohamed

Makanzu Fils

Michellier Caroline

Moussouni Toufik

Nobile Adriano

Norré Magali

Ntezimana Aminata-Noomi

Samyn Denis

Smets Benoît

PUBLIEKSGERICHTE DIENSTEN

OPERATIONEEL DIRECTEUR

Verbergt Bruno

ADJUNCT VAN

DE OPERATIONEEL DIRECTEUR

Dewulf Katia

TENTOONSTELLINGEN

Bluard Christine

Bouillon Sofie

Claessens Koeki

de Ville de Goyet Sophie

Di Nitto Diana

Eelen Sandra

Engels Ludo

Geets Gonda

Hermand Patricia

Kratky Friederike

van der Hoorn Sabine

Verbeke Davy

Wijs Sonja

COMMUNICATIE

Opstaele Kristien

Bergeys Elke
Hendrickx Colin
Le Grelle Marie-Pascale
Ntumba Primrose
Sciot Eline
Van de Voorde Jonas

PUBLIEKSACTIVITEITEN

Van Loo Isabelle

Adepoju Aisha
Cornet Brigitte
De Meersman Min
Deputter Bart
Deryckere Marijke
Ferrandi Sylvie
Géradin Sara
Labie Emilie
Laes Kathleen
Ntumba Primrose
Poinas Claire
Van Craenenbroeck Katrien

ONTHAAL & EVENTS

Katia Dewulf

Deppe Françoise
Labie Emilie
Quix Margot
Stroobants Arno
Borremans Sara-Lola
Rigante Lisa
Vaneyck Nancy

Foto Jo Van de Vyver © KMMA

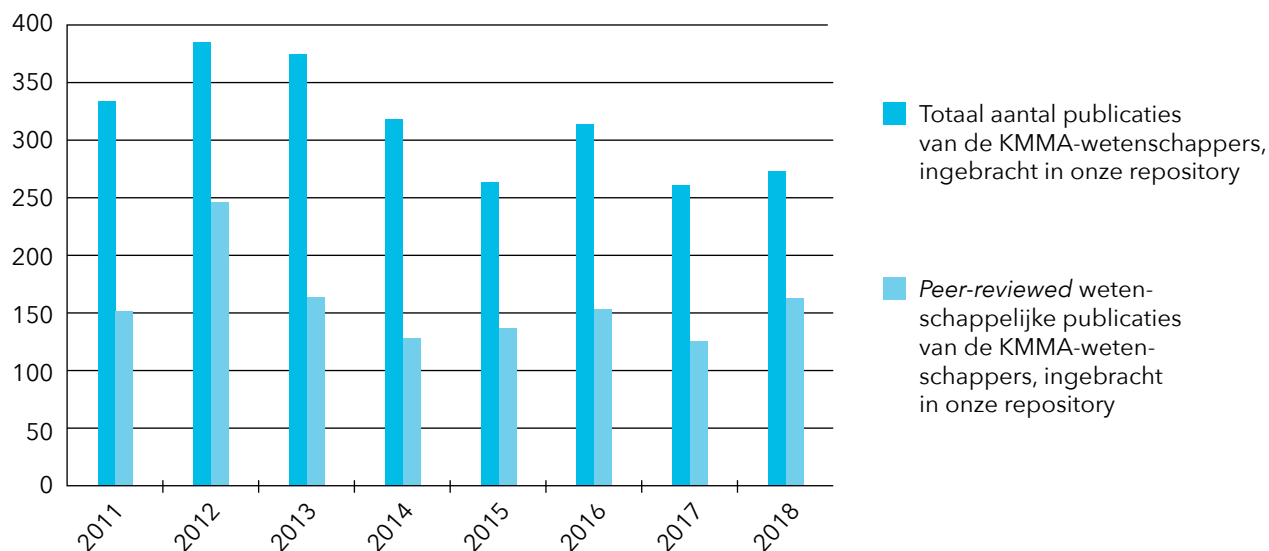
06

ANNEXEN

DE PUBLICATIES VAN DE WETENSCHAPPERS VAN HET KMMA

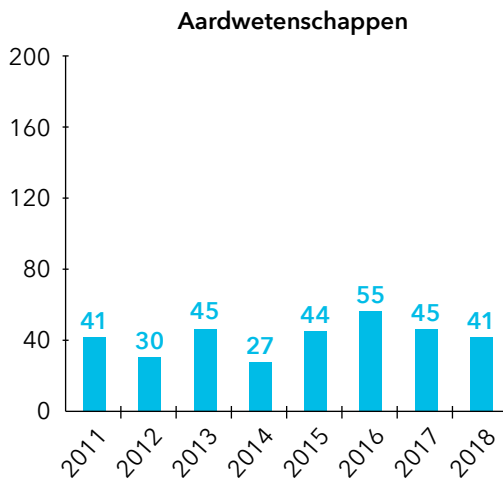
De onderzoekers van het museum publiceren jaarlijks artikels in wetenschappelijke tijdschriften of boeken, monografieën, enz. bij internationale, hoog aangeschreven uitgevers. In 2018 hebben ze 276 teksten gepubliceerd, waarvan 165 *peer-reviewed*.

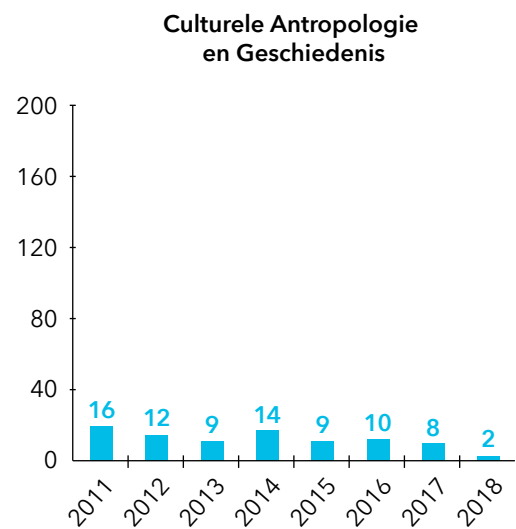
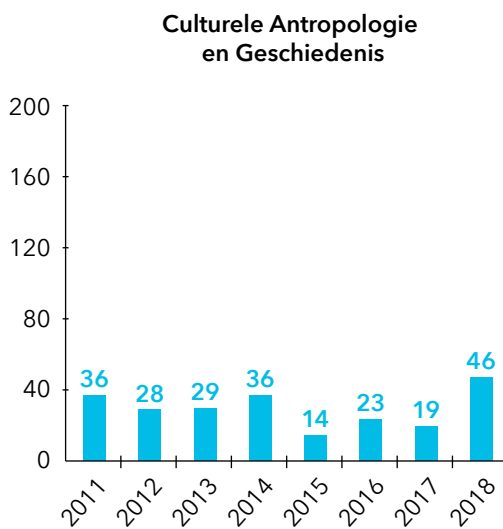
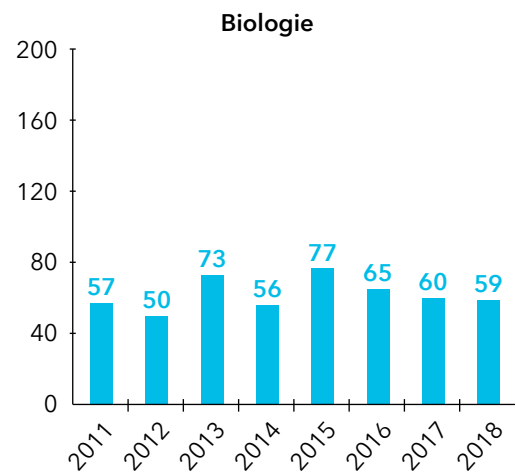
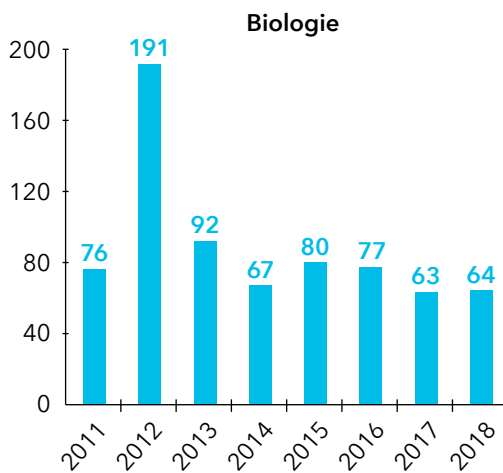
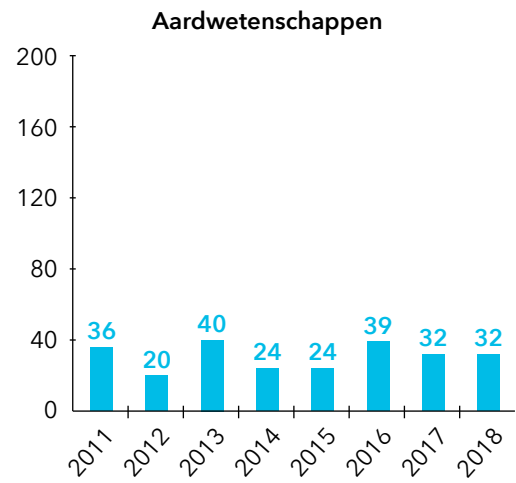
Statistieken per discipline en per type in 2018

	Aardwetenschappen	Biologie	Culturele Antropologie en Geschiedenis	TOTAAL	
Totaal aantal <i>peer-reviewed</i> wetenschappelijke publicaties	41	64	46	151	> detail 1
Artikels in wetenschappelijk tijdschrift	32	59	2	93	> detail 2
Hoofdstukken in een boek (met editor)	7	5	42	54	
Boeken en catalogi (auteur of editor)	2	0	2	4	
Totaal aantal <i>niet-peer-reviewed</i> publicaties	31	72	14	117	
Artikels in tijdschrift	13	1	6	20	
Kaarten	6	0	0	6	
Boeken/catalogi (met editor)	0	0	1	1	
Hoofdstukken in een boek (met editor)	0	2	4	6	
Hoofdstukken in een catalogus (met editor)	0	0	0	0	
TOTAAL	72	136	60		

Detail 1: evolutie aantal *peer-reviewed* wetenschappelijke publicaties

Detail 2: evolutie aantal artikels in wetenschappelijk tijdschrift

REFERENTIES

Onderstaande lijsten zijn een selectie uit de belangrijkste publicaties van de onderzoekers van het KMMA in 2018. Alle referenties kunnen worden bekeken op onze website.

 <https://www.africamuseum.be/nl/research/discover/publications/repository>

Cultural Anthropology and History

Peer-reviewed publications

- Baeke, V.** 2018. 'Panneau sculpté *santu nzaambi*'. In: **Volper** 2018, p. 21. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Statuette anthropomorphe *nkishi*'. In: **Volper** 2018, p. 43. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Statue anthropomorphe *inungu*'. In: **Volper** 2018, p. 45. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Statue anthropomorphe *lusingiti*'. In: **Volper** 2018, p. 59. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Statue anthropomorphe *Esusany'o ya m'shi'ùlùca wa m'lùme*'. In: **Volper** 2018, p. 61. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Introduction à l'art de *bwami* des lega'. In: **Volper** 2018, p. 95. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Coiffe de *kindi*'. In: **Volper** 2018, p. 97. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Figurine (pendentif?) zoomorphe *kitende*'. In: **Volper** 2018, p. 99. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Masque *idimu*'. In: **Volper** 2018, p. 101. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Figurine siamoise *iginga*'. In: **Volper** 2018, p. 103. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Pendentif céphalomorphe *konda-konda*'. In: **Volper** 2018, p. 107. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Pendentif céphalomorphe *gikhoko*'. In: **Volper** 2018, p. 109. (PR)
- Baeke, V.** 2018. 'Masque *mbangu*'. In: **Volper** 2018, p. 117. (PR)
- Cornelissen, E.** 2018. 'Pointe foliacée'. In: **Volper** 2018, p. 73. (PR)
- Cornet, A.** 2018. 'Presenting War in Africa? Belgian Military Campaigns in German Africa under the Camera Lens (1914-1918)'. *Journal of Belgian History* XLVIII (1-2), special issue: *Congo at War*: 76-111. (PR)
- Couttenier, M.** 2018. 'EO.0.0.7943'. *BMGN Low Countries Historical Review* 133 (2): 91-104.
URL: <https://www.bmg-nlchr.nl/595/volume/133/issue/2> (PR; IF 0.489)
- Devos, M., Maniacky, J., Ricquier, B.,** Güldemann, T. & Nakagawa, H. (eds). 2018. *Africana Linguistica* 24: 162 p. (PR; IF 0.364)
- Jadinon, R.** 2018. 'Harpe *kundi*'. In: **Volper** 2018, p. 89. (PR)
- Leduc-Grimaldi, M.** 2018. 'Sommet de canne-sceptre'. In: **Volper** 2018, p. 63. (PR)
- Sciot, E.** 2018. 'Performing science amongst the filing cabinets. Women, anthropology and museums in Belgium (1930-1970)'. *History and Anthropology* 29 (5): 620-644. DOI: <https://doi.org/10.1080/02757206.2018.1538046>. (PR; I.F. 0.672.)
- Smith-Livingstone, A. & Gosselain, O.** 2018. 'Plat de type "marbré"'. In: **Volper** 2018, p. 69. (PR)
- Ricquier, B.** 2018. 'Historical Linguistics: Loanwords and Borrowing'. In: Spear, T. (ed.), *Oxford Research Encyclopedia of African History*. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277734.013.362> (PR)
- Vandenbergen, H.** 2018. 'Pongdudu masker'. In: **Volper** 2018, p. 143. (PR)
- Van Schuylenbergh, P.** 2018. 'Du terrain au Musée, du Musée au terrain. Constitution et trajectoires des collections zoologiques du Congo belge (1880-1930)'. In: Juhé-Beaulaton, D. & Leblan, V. (ed.), *Le Spécimen et le Collecteur: savoirs naturalistes, pouvoirs et altérités (XVIIIe-XXe siècles)*. Series 'Archives', vol. 27. Paris: Muséum national d'Histoire naturelle, pp. 149-183. ISBN: 978-2-85653-828-6. (PR)
- Volper, J.** (ed.). 2018. *Art sans pareil. Objets merveilleux du Musée royal de l'Afrique centrale*. Series 'Collections du MRAC'. Kontich/Tervuren: Bai/RMCA, co-published with Ph. Moerloose, 176 p. (Also available in Dutch: *Weergalozе Kunst. Betoverende objecten uit het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika*, and in English: *Unrivaled Art. Spellbinding Artefacts at the Royal Museum for Central Africa*.) (PR)

- Volper, J.** 2018. 'Introduction'. In: **Volper** 2018, p. 11. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue anthropomorphe *nkisi nkonde*'. In: **Volper** 2018, p. 15. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue anthropomorphe *nkosi*'. In: **Volper** 2018, p. 17. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue anthropomorphe *mpwuu*'. In: **Volper** 2018, p. 23. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Sculpture-aérophone zoomorphe'. In: **Volper** 2018, p. 47. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue anthropomorphe'. In: **Volper** 2018, p. 49. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue anthropomorphe'. In: **Volper** 2018, p. 53. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue zoomorphe *emumu*'. In: **Volper** 2018, p. 55. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Statue anthropomorphe dite "de Lusinga"'. In: **Volper** 2018, p. 57. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Bloc de *twool céphalomorphe mbwoongitwool*'. In: **Volper** 2018, p. 77. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Mortier *bia*'. In: **Volper** 2018, p. 87. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Masque *tyukusu / ndunga*'. In: **Volper** 2018, p. 111. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Masque tressé'. In: **Volper** 2018, p. 121. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Masque-heaume'. In: **Volper** 2018, p. 135. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Costume de l'*anioto*'. In: **Volper** 2018, p. 141. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Masque pongdudu / *kpongadomba?*'. In: **Volper** 2018, p. 145. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Crucifix *nkangi kidityu*'. In: **Volper** 2018, p. 155. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Crâne surmodelé'. In: **Volper** 2018, p. 163. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Poteau anthropozoomorphe'. In: **Volper** 2018, p. 165. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Pipe *inkono y' itâbi*'. In: **Volper** 2018, p. 167. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Étoffe *impusu*'. In: **Volper** 2018, p. 169. (PR)
- Volper, J.** 2018. 'Défense sculptée'. In: **Volper** 2018, p. 171. (PR)

Non-peer-reviewed publications

Ceuppens, B. (ed.). 2018. *Pietpraat. Over Zwarte Piet in België*. Antwerp: Houtekiet, 240 p. ISBN: 978-9-0892-4675-2.

Ceuppens, B. 2018. 'Inleiding. Pietpraat: prietpraat?'. In: **Ceuppens, B.** (ed.), *Pietpraat. Over Zwarte Piet in België*. Antwerp: Houtekiet, pp. 7. ISBN: 978-9-0892-4675-2.

Ceuppens, B. 2018. 'Gyarmati allatvalóktól és tárgyaiktól as állampolgárokig. A Királyi Közép-Afrika Múzeum mint kontaktzóna.'. In: Foster, H.D., Földessy, E., Hajdu, A., Szarvas, Z. & Szeljak, G. (ed), *Többszólalmú múzeum. Népprajzi múzeumi dilemmák a 21. Század elején*. Series 'Tabula könyvek', 15. Budapest: Népprajzi Múzeum, pp. 96-114. ISBN: 978-6-1556-8209-4.

Cornelissen, E. 2018. 'L'industrie en quartz de l'Holocène ancien au Bas-Congo.' In: Clist, B., de Maret, P. & Bostoen, K. (eds), *Une archéologie des provinces septentrionales du royaume Kongo*. Oxford: Archaeopress Publishing Ltd, pp. 31-44. ISBN: 978-1-7849-1972-6 - 978-1-7849-1973-3 (e-Pdf).

Cornet, A. 2018. 'Compte-rendu de Carine Dujardin et Claude Prudhomme (eds), *Mission and Science. Missiology Revisited. Missiologie revisitée, 1850-1940*, Leuven University Press, 2015'. *Contemporanea. Bulletin de l'Association belge d'histoire contemporaine* XL 1: 1-2.

Cornet, A. 2018. 'Le mandat sur le Ruanda-Urundi'. Chantal Kesteloot et Laurence Van Ypersele (eds), *Hors-série Le Vif, special issue: 1918-2018. Quatre ans de guerre, cent ans d'impact* 76-77.

Couttenier, M. 2018. 'Afrikaanse geschiedenis en kolonisatie vanuit een contrapuntisch perspectief: de confrontatie en samenwerking tussen Yeke en de Congo Vrijstaat'. In: **Couttenier, M.**, Standaert, N. & Van Nieuwenhuysse, K. (eds), *Eurocentrisch denken voorbij. Interculturele perspectieven in geschiedenisonderwijs*. Series 'Historisch denken'. Louvain: Universitaire Pers Leuven, pp. 77-108.

Nkulikiyinka, J.-B & Bizimana, S. (Préface de **Lame, D.**) 2018. *Le Culte de Ryangombe au Rwanda*. Series 'Documents on Social Sciences and Humanities'. Tervuren: RMCA, 269 p.

Omasombo Tshonda, J., Kalenga Ngoy, P., Kayamba Badie, M., Krawczyk, J., Laghmouch, M. & Léonard, G. 2018. *Haut-Katanga. Lorsque richesses économiques et pouvoirs politique forcent une identité régionale*. 2 volumes in a box. Series: 'Monographies des Provinces de la RDC', vol. 11. Tervuren: RMCA.

Van Schuylenbergh, P. 2018. 'Nouveau départ pour le Congo belge'. Chantal Kesteloot et Laurence Van Ypersele (eds), *Hors-série Le Vif*, special issue: 1918-2018. *Quatre ans de guerre, cent ans d'impact*: 72-75.

Volper, J. 2018. 'Death the Root, Art the Flower: overview of former cultural and artistic practices in Central Africa'. *Ligabue Magazine XXXVII* (72): 38-75 & 176.

Volper, J. 2018. 'Tervuren ou le Parti pris des Choses'. *TL mag* 29: 134-152.

Volper, J. 2018. 'The 1897 Exhibition and Congolese art'. *Tribal Art*, special issue 8: 72-79.

Volper, J., 2018. *Tribal Art*, special issue: *Un musée sans pareil/An Unrivalled Museum*. Arquennes: Primedia; partnership with the RMCA, 80 p.

Others

Jadinon, R. (ed.) 2018. *Masimba. Gabon - Ngounié - Pays des Tsogo. Music for Tsogo harp*. Music CD with booklet. Brussels: Colophon Records (partnership RMCA).

Van Schuylenbergh, P. 2018. 'La charte de l'impérialisme, c'est quoi?'. Tervuren: RMCA. Opinion paper.

Volper, J. & Baeke, V. 2018. Livret du visiteur *Art sans pareil*, 104 p. (Also available in Dutch: *Weergalozе Kunst*, in English: *Unrivalled Art*, and in German: *Unvergleichliche Kunst*).

Biology

Peer-reviewed publications

Bastin, J.-F., Rutishauser, E., Kellner, J.R., Saatchi, S., Péliissier, R., Hérault, B., Slik, F., Bogaert, J., De Cannière, C., Marshall, A.R., Poulsen, J., Alvarez-Loyayza, P., Andrade, A., Angbonga-Basia, A., Araujo-Murakami, A., Arroyo, L., Ayyappan, N., de Azevedo, C.P., Banki, O., Barbier, N., Barroso, J.G., **Beeckman, H.**, Bitariho, R., Boeckx, P., Boehning-Gaese, K., Brandão, H., Brearley, F.Q., Breuer-Ndoundou Hockemba, M., Brienen, R., Camargo, J.L.C., Campos-Arceiz, A., Cassart, B., Chave, J., Chazdon, R., Chuyong, G., Clark, D.B., Clark, C.J., Condit, R., Coronado, E.N.H., Davidar, P., **de Haulleville, T.**, Descroix, L., Doucet, J.-L., Dourdain, A., Droissart, V., Duncan, T., Silva-Espejo, J., Espinoza, S., Farwig, N., Fayolle, A., Feldpausch, T.R., Ferraz, A., Fletcher, C., Gajapersad, K., Gillet, J.-F., do Amaral, I.L., Gonmadje, C., Grogan, J., Harris, D., Herzog, S.K., Homeier, J., **Hubau, W.**, Hubbell, S.P., Hufkens, K., Hurtado, J., Kamdem, N.G., Kearsley, E., Kenfack, D., Kessler, M., Labrière, N., Laumonier, Y., Laurance, S., Laurance, W.F., Lewis, S.L., Libalah, M.B., Ligot, G., Lloyd, J., Lovejoy, T.E., Malhi, Y., Marimon, B.S., Marimon-Junior, B.H., Martin, E.H., Matius, P., Meyer, V., Mendoza Bautista, C., Monteagudo-Mendoza, A., Mtui, A., Neill, D., Parada Gutierrez, G.A., Pardo, G., Parren, M., Parthasarathy, N., Phillips, O.L., Pitman, N.C.A., Ploton, P., Ponette, Q., Ramesh, B.R., Razafimahaimodison, J.-C., Réjou-Méchain, M., Rolim, S.G., Saltos, H.R., Rossi, L.M.B., Spironello, W.R., Rovero, F., Saner, P., Sasaki, D., Schulze, M., Silveira, M., Singh, J., Sist, P., Sonke, B., Soto, J.D., de Souza, C.R., Stropp, J., Sullivan, M.J.P., Swanepoel, B., ter Steege, H., Terborgh, J., Texier, N., Toma, T., Valencia, R., Valenzuela, L., Ferreira, L.V., Valverde, F.C., Van Andel, T.R., Vasque, R., Verbeeck, H., Vivek, P., Vleminckx, J., Vos, V.A., Wagner, F.H., Warsudi, P.P., Wortel, V., Zagt, R.J. & Zebaze, D. 2018. 'Pan-tropical prediction of forest structure from the largest trees'. *Global Ecology and Biogeography* 27 (11): 1366-1383. DOI: <https://doi.org/10.1111/geb.12803> (PR; IF 2018: 5.958)

Bauters, K., Goetghebeur, P., Asselman, P., **Meganck, K.** & Larridon, I. 2018. 'Molecular phylogenetic study of *Scleria* subgenus *Hypoporum* (Sclerieae, Cyperoideae, Cyperaceae) reveals several species new to science'. *PLoS ONE* 13(9): e0203478. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0203478> (PR; IF 2.766)

Beaudet, A. & **Gilissen, E.** 2018. 'Fossil primate endocasts: perspectives from advanced imaging techniques'. In: Bruner, E. (ed.), *Digital Endocasts*. Series 'Replacement of Neanderthals by Modern Humans Series'. New York: Springer, pp. 47-58. (PR)

Beaudet, A., Dumoncel, J., de Beer, F., Durrleman, S., **Gilissen, E.**, Oettle, A., Subsol, G., Thackeray, J.F. & Braga, J. 2018. 'The endocranial shape of *Australopithecus africanus*: surface analysis of the endocasts of Sts 5 and Sts 60'. *Journal of Anatomy* 232 (2): 296-303. (PR)

Bentkowska-Kafel, A., Moitinho de Almeida, V., Macdonald, L., Del hoyo-Meléndez, J.M. & **Mathys, A.** 2018. 'Beyond Photography: An interdisciplinary, exploratory case study in the recording and examination of Roman silver coins'. In: Bentkowska-Kafel, A. & MacDonald, L. (eds), *Digital Techniques for Documenting and Preserving Cultural Heritage*. Kalamazoo/Bradford: ARC Humanities Press, pp. 35-66. ISBN: 978-1-9424-0134-6. (PR)

- Bentley, J., Andrade-Piedra, J., Demo, P., Dzomeku, B., **Jacobsen, K.**, Kikulwe, E., Kromann, P., Kumar, L., Mcewan, M., Mudegea, N., Ogero, K., Okechukwu, R., Orrego, R., Ospina, B., Sperling, L., Walsh, S. & Thiele, G. 2018. 'Understanding root, tuber, and banana seed systems and coordination breakdown: a multi-stakeholder framework'. *Journal of Crop Improvement* 32 (5): 599-621. DOI: <https://doi.org/10.1080/15427528.2018.1476998> (PR)
- Blanc-Jolivet, C., Kersten, B., **Bourland, N.**, Guichoux, E., Delcamp, A., Doucet, J.-L. & Degen, B. 2018. 'Development of nuclear SNP markers for the timber tracking of the African tree species *Sapellii*, *Entandrophragma cylindricum*'. *Conservation Genetics Resources* 10 (3): 539-541. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12686-017-0872-4> (PR; IF 0.742)
- Blomme, G., **Jacobsen, K.**, Tawle, K. & Yemataw, Z. 2018. 'Agronomic practices with a special focus on transplanting methods for optimum growth and yield of enset [*Ensete ventricosum* (Welw.) Cheesman] in Ethiopia'. *Fruits* 73(6), special issue: *Thematic issue Enset*: 349-355. DOI: <https://doi.org/10.17660/th2018/73.6.5> (PR; IF 0.644)
- Boon, N.A.M., Van Den Broeck, F., Faye, D., Volckaert, F.A.M., Mboup, S., Polman, K. & **Huyse, T.** 2018. 'Barcoding hybrids: heterogeneous distribution of *Schistosoma haematobium* x *Schistosoma bovis* hybrids across the Senegal River Basin'. *Parasitology* 145, special issue: *Advances and challenges in barcoding of microbes, parasites, and their vectors and reservoirs*: 634-645. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0031182018000525> (PR; IF 2.51)
- Bota, L.D., Fabião, B.G., **Virgilio, M.**, Mwatawala, M., Canhanga, L., Cugala, D.R. & **De Meyer, M.** 2018. 'Seasonal abundance of fruit flies (Diptera: Tephritidae) on mango orchard and its relation with biotic and abiotic factors in Manica Province, Mozambique'. *Fruits* 73 (4): 218-227. ISSN: 02481294. DOI: <https://doi.org/10.17660/th2018/73.4.3> (PR; IF 0.634)
- Brahimi, A., Libois, R., **Henrard, A.** & Freyhof, J. 2018. '*Luciobarbus lanigarensis* and *L. numidiensis*, two new species of barbels from the Mediterranean Sea basin in North Africa (Teleostei: Cyprinidae)'. *Zootaxa* 4433 (3): 542-560. ISSN: 1175-5326 (print edition). DOI: <https://doi.org/10.11646/zootaxa.4433.3.9> (PR; IF 0.972)
- Chakona, A., Kadye, W.T., Bere, T., Mazungula, D.N. & **Vreven, E.** 2018. 'Evidence of hidden diversity and taxonomic conflicts in five stream fishes from the Eastern Zimbabwe Highlands freshwater ecoregion'. *Zookeys* 768: 69-95. (PR)
- de Haulleville, T.**, Rakotondrasoa, O.L., Ratsimba, H.R., Bastin, J.-F., Brostaux, Y., Verheggen, F.J., Rajoelison, G.L., Malaisse, F., Poncelet, M., Haubruge, E., **Beeckman, H.** & Bogaert, J. 2018. 'Fourteen years of anthropization dynamics in the Uapaca bojeri Baill. forest of Madagascar'. *Landscape and Ecological Engineering* 14 (1), special issue: SI: 135-146. ISSN: 1860-1871. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11355-017-0340-z> (PR; IF 2016:0.692)
- Dierickx, K.**, Hanssens, M., Rusuwa, B. & **Snoeks, J.** 2018. '*Trematocranus pachychilus*, a new endemic cichlid from Lake Malawi (Teleostei, Cichlidae)'. *Zookeys* 743: 153-166. (PR)
- Dippenaar-Schoeman, A.S., Haddad, C.R., Lyle, R., Lotz, L.N., Foord, S.H., **Jocqué, R.** & Webb, P. 2018. 'South African National Survey of Arachnida: A checklist of the spiders (Arachnida, Araneae) of the Tswalu Kalahari Reserve in the Northern Cape province, South Africa'. *Koedoe* 60: 1-11. DOI: <https://doi.org/10.4102/koedoe.v60i1.1486> (PR)
- Fasemore, T.M., Patzke, N., Kaswera-Kyamakya, C., **Gilissen, E.**, Manger, P.R. & Ihunwo, A.O. 2018. 'The distribution of Ki-67 and doublecortin-immunopositive cells in the brains of three strepsirrhine primates: *Galago demidoff*, *Perodicticus potto*, and *Lemur catta*'. *Neuroscience* 372: 46-57. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neuroscience.2017.12.037> (PR)
- Gaspard, D.T., Venegas-González, A., **Beeckman, H.**, Randriamalala, J.R., Tomazello-Filho, M., **De Ridder, M.** & Ramanantoandro, T. 2018. 'Tree ring responses to climate variability of xerophytic thickets from South Soalara, Madagascar'. *Dendrochronologia* 49: 57-67. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dendro.2018.02.003> (PR; IF 2016:2.259)
- Gillerot, L., Vlamincq, E., De Ryck, D.J.R., Mwasaru, D.M., **Beeckman, H.** & Koedam, N. 2018. 'Inter- and intraspecific variation in mangrove carbon fraction and wood specific gravity in Gazi bay, Kenya'. *Ecosphere* 9 (6): 1-17. (PR)
- Golovatch, S.I., Nzoko Fiemapong, A.R., Tamesse, J.L., Mauriès, J.P. & **Vandenspiegel, D.** 2018. 'Trichopolydesmidae from Cameroon, 1: The genus *Hemisphaeroparia* Schubart, 1955. With a genus-level reclassification of Afrotropical genera of the family (Diplopoda, Polydesmida)'. *Zookeys* 785: 49-98. URL: <https://zookeys.pensoft.net/articles.php?id=27422> (PR; IF 1.748)
- Guéry, J., Hess, M. & **Mathys, A.** 2018. 'Photogrammetry'. In: Bentkowska-Kafel, A. & MacDonald, L. (eds), *Digital Techniques for Documenting and Preserving Cultural Heritage*. Kalamazoo/Bradford: ARC Humanities Press, pp. 35-66. ISBN: 978-1-9424-0134-6. (PR)

- Haneca, K., van Daalen, S. & **Beeckman, H.** 2018. 'Timber for the trenches: a new perspective on archaeological wood from First World War trenches in Flanders Fields'. *Antiquity Journal* 92(366): 1619-1639. DOI: <https://doi.org/10.15184/aqy.2018.172> (PR; IF 2017:1.656)
- Hering, D, Borja, Á, Jones, I, Pont, D, Boets, P, Bouchez, A, Bruce, K, Drakare, S, Hänfling, B, Kahlert, M, Leese, F, Meissner, K, **Mergen, P**, Reyjol, Y, Segurado, P, Vogler, A & Kelly, M. 2018. 'Implementation options for DNA-based identification into ecological status assessment under the European Water Framework Directive'. *Water Research* 138: 192-205. <https://doi.org/10.1016/j.watres.2018.03.003> (PR)
- Hubau, W., Tshibamba Mukendi, J.,** Clist, B., Bostoën, K. & **Beeckman, H.** 2018. 'L'évolution de la composition de la forêt dans la région du Bas-Congo (1800 bp-présent)'. In: Clist, B., de Maret, P. & Bostoën, K. (eds), *Une archéologie des provinces septentrionales du royaume Kongo*. Oxford: Archaeopress Publishing, pp. 19-30. ISBN: 978-1-78491-972-6. (PR)
- Huysse, T.,** Boon, N., Van den Broeck, F., Mbow, M., Chaturvedi, A., Meurs, L., Volckaert, F. & Polman, K. 2018. 'Evolutionary epidemiology of schistosomiasis: linking parasite genetics with disease phenotype in humans'. *International Journal for Parasitology* 48 (2): 107-115. (PR; IF 3.73)
- Jacobsen, K.,** Blomme, G., Tawle, K., Muzemil, S. & Yemataw, Z. 2018. 'Dietary diversity associated with different enset [*Ensete ventricosum* (Welw.) Cheesman]-based production systems in Ethiopia'. *Fruits* 73 (6), special issue: *Thematic issue Enset*: 356-364. DOI: <https://doi.org/10.17660/th2018/73.6.6> (PR; IF 0.644)
- Jacobsen, K.,** Omondi, B.A., Almekinders, C., Alvarez, E., Blomme, G., Dita, M., Iskra-Caruana, M-L., Ocimati, W., Tinzaara, W., Kumar, P.L. & Staver, C. 2018. 'Seed degeneration of banana planting materials: strategies for improved farmer access to healthy seed'. *Plant Pathology* 68 (2): 207-228. DOI: <https://doi.org/10.1111/ppa.12958> (PR; IF 2.303)
- Jocqué, R. & Henrard, A.** 2018. 'A revision of the genus *Cicynethus* Simon, 1910 (Araneae, Zodariidae), a tale of colour patterns'. *European Journal of Taxonomy* 465: 1-35. ISSN: 2118-9773. DOI: <https://doi.org/10.5852/ejt.2018.465> (PR; IF 0.872)
- Jorissen, M.,** Pariselle, A., **Huysse, T., Vreven, E., Snoeks, J., Decru, E.,** Kusters, T., Wamuini Lukayilakio, S., Mutenzi Bukinga, F., Artois, T. & Vanhove, M. 2018. 'Six new dactylogyrid species (Platyhelminthes, Monogenea) from the gills of cichlids (Teleostei, Cichliformes) from the Lower Congo Basin'. *Parasite* 25: 64. DOI: <https://doi.org/10.1051/parasite/2018059> (PR; IF 2.1)
- Jorissen, M.,** Pariselle, A., **Huysse, T., Vreven, E., Snoeks, J.,** Volckaert, F.A.M., Manda, A.C., Kasembebe, G.K., Artois, T. & Vanhove, M.P.M. 2018. 'Diversity and host specificity of monogenean gill parasites (Platyhelminthes) of cichlid fishes in the Bangweulu-Mweru ecoregion'. *Journal of Helminthology* 92 (4): 417-437. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0022149x17000712> (PR; IF 1.34)
- Kasongo Yakusu, E.,** Monthe, F.S., **Bourland, N.,** Hardy, O.J., Louppe, D., Mbele Lokanda, F.B., **Hubau, W.,** Kahindo Muhongya, J.-M., Van Den Bulcke, J., Van Acker, J. & **Beeckman, H.** 2018. 'Le genre *Entandrophragma* (Meliaceae): taxonomie et écologie d'arbres africains d'intérêt économique (synthèse bibliographique)'. *Biotechnol. Agron. Soc. Environ* 22 (2): 113-127. (PR; IF 2017:0.795)
- Kéver, L., Parmentier, E., Derycke, S., Verheyen, E., **Snoeks, J., Van Steenberge, M. & Poncin, P.** 2018. 'Limited possibilities for prezygotic barriers in the reproductive behaviour of sympatric *Ophthalmotilapia* species (Teleostei, Cichlidae)'. *Zoology* 126: 71-81. (PR)
- Lederoun, D., **Snoeks, J.,** Laleye, P., Vandewalle, P. & **Vreven, E.** 2018. 'An updated checklist of the ichthyofauna of the Mono River basin (Benin and Togo: West Africa)'. *Ichthyological Exploration of Freshwaters* 28: 135-156. ISSN: 0936-9902. (PR)
- Leese, F, Bouchez, A, Abarenkov, K, Altermatt, F, Borja, Á, Bruce, K, Ekrem, T, Čiampor, F, Čiamporová-Zaťovičová, Z, Costa, F.O, Duarte, S, Elbrecht, V, Fontaneto, D, Franc, A, Geiger, M.F, Hering, D, Kahlert, M, Stroil, B.K, Kelly, M, Keskin, E, Liska, I, **Mergen, P**, Meissner, K, Pawlowski, J, Penev, L, Reyjol, Y, Rotter, A, Steinke, D, Wal, B.V.D, Vitecek, S, Zimmermann, J & Weigand, A.M. 2018. 'Chapter two: Why we need sustainable networks bridging countries, disciplines, cultures and generations for aquatic biomonitoring 2.0: a perspective derived from the DNAqua-Net COST Action'. *Advances in Ecological Research* 58: 63-99. DOI: <https://doi.org/10.1016/bs.aecr.2018.01.001> (PR)
- Maley, J., Doumenge, C., Giresse, P., Mahé, G., Philippon, N., **Hubau, W.,** Lokonda, M.O., Tshibamba, J.M. & Chepstow-Lusty, A. 2018. 'Late Holocene forest contraction and fragmentation in central Africa'. *Quaternary Research* 89(1), special issue: *SI* : 43-59. DOI: <https://doi.org/10.1017/qua.2017.97> (PR)
- Manda, B.M., **Snoeks, J.,** Manda, A.C. & **Vreven, E.** 2018. 'Hidden species diversity in *Raiamas salmolucius* (Teleostei: Cyprinidae) from the Congo basin: two new species based on morphometric evidence'. *Ichthyological Exploration of Freshwaters* 28: 1-19. (PR)

- Mathys, A. & Brecko, J.** 2018. 'Focus stacking'. In: Bentkowska-Kafel, A. & MacDonald, L. (eds), *Digital Techniques for Documenting and Preserving Cultural Heritage*. Kalamazoo/Bradford: ARC Humanities Press, pp. 35-66. ISBN: 978-1-9424-0134-6. (PR)
- Moelants, T., **Snoeks, J. & Vreven, E.** 2018. '*Distichodus kasaiensis* and *D. ingae*, two new distichodontid species (Characiformes: Distichodontidae) from the Congo basin'. *Ichthyological Exploration of Freshwaters* 28: 177-192. ISSN: 0936-9902. (PR)
- Monthe, F.K., Duminil, J., Kasongo Yakusu, E., **Beeckman, H., Bourland, N.**, Doucet, J.-L., Sosef, M.S.M & Hardy, O.J. 2018. 'The African timber tree *Entandrophragma congoense* (Pierre ex De Wild.) A.Chev. is morphologically and genetically distinct from *Entandrophragma angolense* (Welw.) C.DC.'. *Tree Genetics & Genomes* 14(5): 66. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11295-018-1277-6> (PR; IF 2018:1.829)
- Nagy, B. & **Vreven, E.** 2018. '*Micropanchax petnehazyi*, a new species of lampeye cyprinodontiform from the Lufira drainage, Democratic Republic of Congo (Cyprinodontiformes: Poeciliidae)'. *Ichthyological Exploration of Freshwaters* 28: 157-169. ISSN: 0936-9902. (PR)
- Nzoko Fiemapong, A.R., Tamesse, J.L. & **Vandenspiegel, D.** 2018. 'The first record of the millipede genus *Eviulisoma* Silvestri, 1910 (Diplopoda: Polydesmida: Paradoxosomatidae) in Cameroon, with descriptions of three new species'. *Arthropoda Selecta* 27(4): 278-283. (PR)
- Ouédraogo, D.-Y., Doucet, J.-L., Daïnou, K., Baya, F., Biwolé, A.B., **Bourland, N.**, Fétéké, F., Gillet, J.-F., Kouadio, Y.L. & Fayolle, A. 2018. 'The size at reproduction of canopy tree species in central Africa'. *Biotropica* 50 (3): 465-476. DOI: <https://doi.org/10.1111/btp.12531> (PR; IF 2017:2.281)
- Pauwels, O.S.G, Oger, M.J.L & **Meirte, D.** 2018. 'Miscellanea Herpetologica Gabonica XIII'. *Bulletin of the Chicago Herpetological Society* 53 (7): 145-151. (PR)
- Schedel, F.D.B, **Vreven, E.**, Katemo Manda, B., Abwe, E., Chocha Manda, A. & Schliewen, U.K. 2018. 'Description of five new rheophilic *Orthochromis* species (Telestei: Cichlidae) from the Upper Congo drainage in Zambia and the Democratic Republic of the Congo'. *Zootaxa* 4461: 301-349. (PR)
- Skelton, P.H., Swartz, E R. & **Vreven, E.** 2018. 'The identity of *Barbus capensis* Smith, 1841 and the generic status of southern African tetraploid cyprinids (Teleostei, Cyprinidae)'. *European Journal of Taxonomy* 410: 1-29. ISSN: 2118-9773. DOI: <https://doi.org/10.5852/ejt.2018.410> (PR)
- Smits, N.**, Jouvenet, O., Ligate, FA., Crosmary, W-G., Ikanda, D., Chardonnet, P., Fusari, A., **Meganck, K.**, Gillet, F., Melletti, M. & Michaux, J. 2018. 'A genome-wide data assessment of the African lion (*Panthera leo*) population genetic structure and diversity in Tanzania'. *PLoS ONE* 13 (11): e0205395. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0205395> (PR; IF 2.806)
- Sonet, G., Pauly, A., Nagy, ZT., **Virgilio, M.**, **Jordaens, K.**, Van Houdt, J., Worms, S., **De Meyer, M.** & Backeljau, T. 2018. 'Using next-generation sequencing to improve DNA barcoding: lessons from a small-scale study of wild bee species (Hymenoptera, Halictidae)'. *Apidologie* 49 (5): 671-685. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13592-018-0594-y> (PR; IF 2.856)
- Sullivan, M.J.P, Lewis, S.L., **Hubau, W.**, Qie, L., Baker, T.R., Banin, L.F., Chave, J., Cuni-Sanchez, A., Feldpausch, T.R., Lopez-Gonzalez, G., Arets, E., Ashton, P., Bastin, J.-F., Berry, N.J., Bogaert, J., Boot, R., Brearley, F.Q., Brienen, R., Burslem, D.F.R, de Cannière, C., Chudomelová, M., Dañcák, M., Ewango, C., Hédli, R., Lloyd, J., Makana, J.-R., Malhi, Y., Marimon, B.S., Marimon Jr, B.H., Metali, F., Moore, S., Nagy, L., Vargas, P.N., Pendry, C.A., Ramirez-Angulo, H., Reitsma, J., Rutishauser, E., Abu Salim, K., Sonké, B., Sukri, R.S., Sunderland, T., Svátek, M., Umunay, P.M., Martinez, R.V., Vernimmen, R.R.E, Torre, E.V., Vleminckx, J., Vos, V. & Phillips, O.L. 2018. 'Field methods for sampling tree height for tropical forest biomass estimation'. *Methods in Ecology and Evolution* 9 (5): 1179-1189. DOI: <https://doi.org/10.1111/2041-210x.12962> (PR; IF 2017:6.363)
- Van de Perre, F., Willig, M.R., Presley, S.J., Bapeamoni Andemwana, F., **Beeckman, H.**, Boeckx, P., Cooleman, S., de Haan, M., De Kesel, A., Desein, S., Grootaert, P., Huygens, D., Janssens, S.B., Kearsley, E., Mutombo Kabeya, P., Leponce, M., Van den Broeck, D., Verbeeck, H., Würsten, B., Leirs, H. & Verheyen, E. 2018. 'Reconciling biodiversity and carbon stock conservation in an Afrotropical forest landscape'. *Science Advances* 4 (3): 1-9. DOI: <https://doi.org/10.1126/sciadv.aar6603> (PR)
- van der Valk, T., Sandoval-Castellanos, E., Caillaud, D., Ngobobo, U., Binyinyi, E., Nishuli, R., Stoinski, T., **Gilissen, E.**, Sonet, G., Semal, P., Kalthoff, D.C., Dalén, L. & Guschanski, K. 2018. 'Significant loss of mitochondrial diversity within the last century due to extinction of peripheral populations in eastern gorillas'. *Nature Scientific Reports* 8: 6551. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-018-24497-7> (PR)
- Vanderhaegen, K., Dekoninck, W., **Jocqué, R.**, Muys, B., Verbist, B., Maertens, M. & Akoyi, K.T. 2018. 'Do private coffee standards "walk the talk" in improving socio-economic and environmental sustainability?'. *Global environmental change* 51: 1-9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2018.04.014> (PR; IF 6.2)

Vanhove, M., Briscoe, A.G., Jorissen, M.W.P., Littlewood, DTJ. & **Huyse, T.** 2018. 'The first next-generation sequencing approach to the mitochondrial phylogeny of African monogenean parasites (Platyhelminthes: Gyrodactylidae and Dactylogyridae)'. *BMC Genomics* 19: 520. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12864-018-4893-5> (PR; IF 3.7)

Virgilio, M., Daneel, J.H., Manrakhan, A., Delatte, H., **Meganck, K.** & **De Meyer, M.** 2018. 'An integrated diagnostic setup for the morphological and molecular identification of the *Ceratitis* FAR complex (*C. anonae*, *C. fasciventris*, *C. rosa*, *C. quilicii*, Diptera, Tephritidae)'. *Bulletin of Entomological Research* 11: 1-7. (PR; IF 1.72)

Vranken, N., **Van Steenberge, M.** & **Snoeks, J.** 2018. 'Grasping ecological opportunities: not one but five paedophagous species of *Haplochromis* (Teleostei: Cichlidae) in the Lake Edward system'. *Hydrobiologia* 832 (1): 105-134. ISSN: 1573-5117. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10750-018-3742-5> (PR)

Vreven, E., **Musschoot, T.**, **Decru, E.**, Wamuin Lunkayilakio, S., Obiero, K., Cerwenka, A. & Schliewen, U.K. 2018. 'The complex origins of mouth polymorphism in the *Labeobarbus* (Cypriniformes: Cyprinidae) of the Inkisi River basin (Lower Congo, DRC, Africa): insights from an integrative approach'. *Zoological Journal of the Linnean Society*. DOI: <https://doi.org/10.1093/zoolinnea/zly049> (PR)

Yemataw, Z., Bekele, A., Blomme, G., Musemil, S., Tesfaye, K. & **Jacobsen, K.** 2018. 'A review of enset [*Ensete ventricosum* (Welw.) Cheesman] diversity and its use in Ethiopia'. *Fruits* 73 (6), special issue: *Thematic issue Enset*: 301-309. DOI: <https://doi.org/10.17660/th2018/73.6.1> (PR; IF 0.644)

Yemataw, Z., Tawle, K., Blomme, G. & **Jacobsen, K.** 2018. 'Traditional enset [*Ensete ventricosum* (Welw.) Cheesman] sucker propagation methods and opportunities for crop improvement'. *Fruits* 73 (6), special issue: *Thematic issue Enset*: 342-348. DOI: <https://doi.org/10.17660/th2018/73.6.4> (PR; IF 0.644)

Non-peer-reviewed publications

Kishe-Machumu, M., Natugonza, V., Nyingi, D., **Snoeks, J.**, Carr, J., Seehausen, O. & Sayer, C. 2018. 'The status and distribution of freshwater fishes in the Lake Victoria Basin'. In: Sayer, C.A., Maiz-Tomé, L & Darwall, W.R.T. (eds), *Freshwater biodiversity in the Lake Victoria Basin*. Cambridge: IUCN, pp. 41-64. ISBN: 978-2-8317-1895-8. DOI: <https://doi.org/10.2305/iucn.ch.2018.ra.2.en>

De Weerd, J., **Toirambe, B.**, Verhegghen, A., Defourny, P. & **Beeckman, H.** 2018. 'La végétation'. In: **Omasombo, J.** (ed.) et al., *République démocratique du Congo. Haut-Katanga. Lorsque richesses économiques et pouvoirs politiques forcent une identité régionale*. Series 'Monographies des provinces de la RDC', vol. 11. Tervuren: RMCA, pp. 43-53. ISBN: 978-9-4926-6907-0.

Van de Voorde, J., **Snoeks, J.**, Abwe, E., Banyankombona, G., Chocha Manda, A., Danadu, C., Dudu Akaibe, B., Ibala Zamba, A., Katemo Manda, B., Mamonekene, V., Masilya Mulungula, P., Nlemvo, P., Ntakimazi, G., Tchalondawa, K., Wamuini Lunkayilakio, S. & **Vreven, E.** 2018. 'Vers une meilleure connaissance des poissons de dix aires protégées d'Afrique centrale'. *Science Connection* 56: 18-23.

Others

Cerutti, P.O., Gumbo, D., Moombe, K., Schoneveld, G., Nasi, R., **Bourland, N.** & Weng, X. 2018. *Informality, global capital, rural development and the environment: Mukula (rosewood) trade between China and Zambia*. London: International Institute for Environment and Development (IIED), 85 p. <http://pubs.iied.org/pdfs/13603IIED.pdf>

Earth Sciences

Peer-reviewed publications

Baeten, J., **Mees, F.**, Marinova, E., De Dapper, M., De Vos, D., Huyge, D., Van Strydonck, M., Vandenberghe, D. & Linseele, V. 2018. 'Late Pleistocene coprolites from Qurta (Egypt) and the potential of interdisciplinary research involving micromorphology, plant macrofossil and biomarker analyses'. *Review of Palaeobotany and Palynology* 259: 93-111. (PR)

Balukiday, K.B., François, C., Sforza, M.C., Beghin, J., Cornet, Y., Storme, J.-Y., Fagel, N., Fontaine, F., Littke, R., **Baudet, D.**, **Delvaux, D.** & Javaux, E.J. 2018. 'Raman microspectroscopy, bitumen reflectance and illite crystallinity scale: comparison of different geothermometry methods on fossiliferous Proterozoic sedimentary basins (DR Congo, Mauritania and Australia)'. *International Journal of Coal Geology* 191: 80-94. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.coal.2018.03.007> (PR; IF 4.783)

- Banza Lubala Nkulu, C., Casas, L., Haufroid, V., **De Putter, T.**, Saenen, N., Kayembe Kitenge, T., Musa Obadia, P., Kyanika wa Mukoma, D., Lunda Ilunga, J.-M., Nawrot, T.S., Luboya Numbi, O., Smolders, E. & Nemery, B. 2018. 'Sustainability of artisanal mining of cobalt in DR Congo'. *Nature Sustainability* 1(9): 495-504. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41893-018-0139-4> (PR)
- Barrière, J., d'Oreye, N., Oth, A., Geirsson, H., Mashagiro, N., Johnson, J.B., **Smets, B.**, Samsonov, S. & **Kervyn, F.** 2018. 'Single-Station Seismo-Acoustic Monitoring of Nyiragongo's Lava Lake Activity (D.R. Congo)'. *Frontiers in Earth Science* 6: 82. ISSN: 2296-6463. DOI: <https://doi.org/10.3389/feart.2018.00082> (PR; IF 1.051)
- Bayon, G.**, Delvigne, C., Ponzevera, E., Borges, A.V., Darchambeau, F., De Deckker, P., Lambert, T., **Monin, L.**, Toucanne, S. & **André, L.** 2018. 'The silicon isotopic composition of fine-grained river sediments and its relation to climate and lithology'. *Geochimica et Cosmochimica Acta* 229: 147-161. (PR; IF 4.101)
- Brahimi, S., **Liégeois, J.-P.**, Ghienne, J.F., Munsch, M. & Bourmatte, A. 2018. 'The Tuareg shield terranes revisited and extended towards the northern Gondwana margin: Magnetic and gravimetric constraints'. *Earth-Science Reviews* 185: 572-599. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.earscirev.2018.07.002> (PR; IF 7.49)
- Cailteux, J. & **De Putter, T.** 2018. 'The Neoproterozoic Katanga Supergroup (DRC): state-of-the-art and revisions of the lithostratigraphy, sedimentary basin and geodynamic evolution'. *Journal of African Earth Sciences* 150: 522-531. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jafrearsci.2018.07.020> (PR)
- De Cort, G.**, Verschuren, D., Ryken, E., Wolf, C., Renaut, R.W., Creutz, M., Van der Meeren, T., Haug, G., Olago, D.O. & **Mees, F.** 2018. 'Multi-basin depositional framework for moisture-balance reconstruction during the last 1300 years at Lake Bogoria, central Kenya Rift Valley'. *Sedimentology* 65(5): 1667-1696. (PR)
- De Putter, T.**, **Liégeois, J.-P.**, **Dewaele, S.**, Cailteux, J., Boyce, A. & **Mees, F.** 2018. 'Paleoproterozoic manganese and base metals deposits at Kisenge-Kamata (Katanga, DRC)'. *Ore Geology Reviews* 96: 181-200. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.oregeorev.2018.04.015> (PR)
- Deevsalar, R., Shinjo, R., **Liégeois, J.-P.**, Valizadeh, M.V., Ahmadian, J., Yeganehfar, H., Murata, M. & Neill, I. 2018. 'Subduction-related mafic to felsic magmatism in the Malayer-Boroujerd plutonic complex, western Iran'. *Swiss Journal of Geosciences* 111 (1-2): 269-293. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00015-017-0287-y> (PR; IF 1.53)
- Dewitte, O.**, Van Den Eeckhaut, M., Demoulin, A. & Poesen, J. 2018. 'Landslides in Belgium - two case studies in the Flemish Ardennes and the Pays de Herve'. In: Demoulin, A. (ed.), *Landscapes and Landforms of Belgium and Luxembourg*. Series 'World Geomorphological Landscapes'. Dordrecht: Springer International Publishing, pp. 335-355. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-58239-9> (PR)
- El Ouahabi, M., Hubert-Ferrari, A., Lebeau, H., Karabacak, V., Vander Auwera, J., Lepoint, G., **Dewitte, O.** & Schmidt, S. 2018. 'Soil erosion in relation to land-use changes in the sediments of Amik Lake near Antioch antique city during the last 4kyr'. *The Holocene* 28: 104-118. DOI: <https://doi.org/10.1177/0959683617715702> (PR; IF 2.324)
- Jacobs, L.**, **Dewitte, O.**, Poesen, J., Sekajugo, J., **Nobile, A.**, Rossi, M., Thiery, W. & Kervyn, M. 2018. 'Field-based landslide susceptibility assessment in a data-scarce environment: the populated areas of the Rwenzori Mountains'. *Natural Hazards and Earth System Sciences* 18: 105-124. DOI: <https://doi.org/10.5194/nhess-18-105-2018> (PR; IF 2.510)
- Lamaitre, N., Planquette, H., Planchon, F., Sarthou, G., García-Ibáñez, M.I., Gourain, A., Cheise, M., **Monin, L.**, **André, L.**, Laha, P., Terryn, H. & Dehairs, F. 2018. 'Particulate barium tracing of significant mesopelagic carbon remineralisation in the North Atlantic'. *Biogeosciences* 15(8): 2289-2307. (PR; IF 3.411)
- Maes, J., Parra, C., Mertens, K., Bwambale, B., Jacobs, L., Poesen, J., **Dewitte, O.** & Vranken, L. 2018. 'Questioning network governance for disaster risk management: Lessons learnt from landslide risk management in Uganda'. *Environmental Science & Policy* 85: 163-171. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.04.002> (PR; IF 3.826)
- Mees, F.** & Stoops, G. 2018. 'Sulphuric and sulphidic materials'. In: Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** (eds), *Interpretation of Micromorphological Features of Soils and Regoliths. Second Edition*. Amsterdam: Elsevier, pp. 347-376. (PR)
- Mees, F.** & Tursina, T.V. 2018. 'Salt minerals in saline soils and salt crusts'. In: Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** (eds), *Interpretation of Micromorphological Features of Soils and Regoliths. Second Edition*. Amsterdam: Elsevier, pp. 289-321. (PR)
- Mees, F.** 2018. 'Authigenic silicate minerals - sepiolite-palygorskite, zeolites and sodium silicates'. In: Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** (eds), *Interpretation of Micromorphological Features of Soils and Regoliths. Second Edition*. Amsterdam: Elsevier, pp. 177-203. (PR)
- Mees, F.**, Phemba, G., **Lahogue, P.**, De Grave, E., Van Ranst, E. & Mpiana, C. 2018. 'Iron oxides in fractured quartz - development and evolution of iron sandstone layers in the Kinshasa area, DR Congo'. *Soil Research* 56: 518-525. (PR)

- Mees, F.**, 2018. *The Type Mineralogy of Africa*. Series 'Tervuren African Geoscience Collection', vol. 110. Tervuren: RMCA, 648 p. (PR)
- Mertens, K., **Jacobs, L.**, Maes, J., Poesen, J., Kervyn, M. & Vranken, L., 2018. 'Disaster risk reduction among households exposed to landslide hazard: A crucial role for self-efficacy?' *Land use policy* 75: 77-91. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.01.028> (PR; IF 3.194)
- Monsieurs, E.**, Jacobs, L., **Michellier, C.**, Maki Mateso, J.-C., Basimike, J., Ganza Bamulezi, G., Kulimushi Matabaro, S., Mugaruka Bibentyo, T., Nahimana, L., Ndayisenga, A., Nkurunziza, P., **Kervyn, F.**, Thiery, W., Demoulin, A., Kervyn, M. & **Dewitte, O.** 2018. 'Landslide inventory for hazard assessment in a data-poor context: a regional-scale approach in a tropical African environment'. *Landslides* 15: 2195-2209. (PR; IF 3.811)
- Monsieurs, E.**, Kirschbaum, D., Tan, J., Maki Mateso, J.-C., Jacobs, L., Plisnier, P.-D., Thiery, W., Umutoni, A., Musoni, D., Mugaruka Bibentyo, T., Ganza Bamulezi, G., Ilombe Mawe, G., Bagalwa, L., Kankurize, C., **Michellier, C.**, Stanley, T., **Kervyn, F.**, Kervyn, M., Demoulin, A. & **Dewitte, O.** 2018. 'Evaluating TMPA rainfall over the sparsely gauged East African Rift'. *Journal of Hydrometeorology* 19: 1507-1528. DOI: <https://doi.org/10.1175/jhm-d-18-0103.1> (PR; IF 3.790)
- Nkono, C., **Liégeois, J.-P.** & Demaiffe, D. 2018. 'Relationships between structural lineaments and Cenozoic volcanism, Tibesti swell, Saharan metacraton'. *Journal of African Earth Sciences* 145: 274-283. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jafrearsci.2018.05.022> (PR; IF 1.42)
- Nobile, A.**, **Dille, A.**, **Monsieurs, E.**, Basimike, J., Bibentyo, T.M., d'Oreye, N., **Kervyn, F.** & **Dewitte, O.** 2018. 'Multi-Temporal DInSAR to Characterise Landslide Ground Deformations in a Tropical Urban Environment: Focus on Bukavu (DR Congo)'. *Remote Sensing* 10, special issue: *Radar Interferometry for Geohazards* 10(4): 626. DOI: <https://doi.org/10.3390/rs10040626> (PR; IF 3.244)
- Rademakers, F.W., **Nikis, N.**, **De Putter, T.** & Degryse, P. 2018. 'Copper production and trade in the Niari Basin (Republic of Congo) during the 13th to 19th centuries CE: chemical and lead isotope characterization'. *Archaeometry* 60: 1251-1270. DOI: <https://doi.org/10.1111/arcm.12377> (PR)
- Solé, F., Noiret, C., Desmares, D., Adnet, S., Taverne, L., **De Putter, T.**, **Mees, F.**, Yans, J., Steeman, T., Louwye, S., Folie, A., Stevens, N.J., Gunnell, G.F.†, **Baudet, D.**, Kitambala Yaya, N., Smith, T., 2018. 'Reassessment of historical sections from the Paleogene marine margin of the Congo Basin reveals an almost complete absence of Danian deposits'. *Geoscience Frontiers*. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gsf.2018.06.002> (PR)
- Soumaya, A., Ben-Ayed, N., Rajabi, M., Maghraoui, M., **Delvaux, D.**, Kadri, A., Ziegler, M., Maouche, S. & Braham, A. 2018. 'Active faulting geometry and Stress pattern near complex strike-slip system along the Maghreb region: constraints on active convergence in the Western Mediterranean'. *Tectonics* 37(9): 3148-3173. DOI: <https://doi.org/10.1029/2018tc004983> (PR; IF 3.58)
- Stoops, G. & **Mees, F.** 2018. 'Groundmass composition and fabric'. In: Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** (eds), *Interpretation of Micromorphological Features of Soils and Regoliths. Second Edition*. Amsterdam: Elsevier, pp. 73-125. (PR)
- Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** (eds). 2018. *Interpretation of Micromorphological Features of Soils and Regoliths. Second Edition*. Amsterdam: Elsevier, 982 p. (PR)
- Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** 2018. 'Micromorphological features and their relation to processes and classification: general guidelines and overview'. In: Stoops, G., Marcelino, V. & **Mees, F.** (eds), *Interpretation of Micromorphological Features of Soils and Regoliths. Second Edition*. Amsterdam: Elsevier, pp. 895-917. (PR)
- Sutton, J.N., **André, L.**, Cardinal, C., Conley, D.J., Desouza, G.F., Dean, J., Dodd, J., Ehlert, C., Ellwood, M.J., Frings, P.J., Grasse, P., Hendry, K., Leng, M.J., Michalopoulos, P., Panizzo, V.N. & Swann, G.E.A. 2018. 'A review of the stable isotope bio-geochemistry of the global silicon cycle and its associated trace elements'. *Frontiers in Earth Science* 5: 112. (PR; IF 6.41)
- Thiéblement, B., Callec, Y. & **Fernandez-Alonso, M.** 2018. 'A Geological and Isotopic Framework of Precambrian Terrains in Western Central Africa: An Introduction'. In: Siegesmund, S., Basei, M.A.S., Oyhantçabal, P. & Oriolo, S. (ed.), *Geology of Southwest Gondwana*. Series 'Regional Geology Reviews'. Heidelberg: Springer, pp. 107-132 ISBN: 978-3-319-68919-7. (PR)
- Wane, O., **Liégeois, J.-P.**, Thébaud, N., Miller, J., Metelka, V. & Jessell, M. 2018. 'The onset of the Eburnean collision with the Kenema-Man craton evidenced by plutonic and volcanosedimentary rock record of the Massigui region, southern Mali'. *Precambrian Research* 305: 444-478. (PR; IF 3.84)
- Wauthier, C., **Smets, B.**, Hooper, A., **Kervyn, F.** & d'Oreye, N. 2018. 'Identification of subsiding areas undergoing significant magmatic carbon dioxide degassing, along the northern shore of Lake Kivu, East African Rift'. *Journal of Volcanology and Geothermal Research* 363: 40-49. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jvolgeores.2018.08.018> (PR; IF 2.368)

Non-peer-reviewed publications

Omasombo Tshonda, J., Kalenga Ngoy, P., Kayamba Badie, M., **Krawczyk, J.**, **Laghmouch, M.** & **Léonard, G.** 2018. *Haut-Katanga. Lorsque richesses économiques et pouvoirs politiques forcent une identité régionale*. 2 volumes in a box. Series: 'Monographies des Provinces de la RDC', vol. 11. Tervuren: RMCA.

Others

Kervyn, M., Maes, J., **Jacobs, L.**, Mertens, K., de Hontheim, A., Poesen, J., **Dewitte, O.** & Vranken, L. 2018. *AfReSlide - Landslides in Equatorial Africa: Identifying culturally, technically and economically feasible resilience strategies*. Brussels: Belgian Science Policy Office (BELSPO).

Mertens, K., Jacobs, L., Maes, J., Bih Che, V., Bwambale, B., de Hontheim, A., **Dewitte, O.**, Kabaseke, C., Kagou Dongmo, A., Poesen, J., Vranken, L. & Kervyn, M. 2018. *Landslides Policy Briefs. AfReSlide: Landslides in Equatorial Africa: Identifying culturally, technically and economically feasible resilience strategies*. Brussels: BELSPO. 12 p. ISBN: 978-9-0903-0817-3. (PR)

Michellier, C., **Delvaux, D.**, d'Oreye, N., **Dewitte, O.**, Havenith, H.-B., Kervyn, M., Poppe, S., **Trefon, T.**, Wolff, E. & **Kervyn, F.** 2018. *Geo-Risk in Central Africa: Integrating Multi-Hazards and Vulnerability to Support Risk Management*. Brussels: Belgian Science Policy Office (BELSPO), 125 p.

AFGEWERKTE DOCTORATEN

In 2018 hebben de volgende onderzoekers hun doctoraat, dat op wetenschappelijk en/of logistiek vlak door het KMMA werd ondersteund, verdedigd:

Aardwetenschappen

Liesbeth Jacobs

Landslides in the Rwenzori Mountains: field-based characterisation and susceptibility assessments in a data-scarce tropical environment

Vrije Universiteit Brussel

Promotoren: Mathieu Kervyn (VUB), Olivier Dewitte (KMMA), Jean Poesen (KULeuven)

Amel-Zoulikha Benhallou

Contribution à la connaissance du manteau hoggarien, par l'étude des laves alcalines cénozoïques du Massif du Manzaz

Université des Sciences et Techniques Houari Boumediene (Algiers, Algerije)

Promotoren: Abla Azzouni-Sekkal (USTHB), Jean-Paul Liégeois (KMMA)

Biologie

Laura Jose Canhanga

Improved IPM programme for fruit fly (Diptera: Tephritidae) control in Central Mozambique Sokoine University of Agriculture (Morogoro, Tanzania)

Promotoren: Maulid Mwatawala (Sokoine University), Domingos Cugala (Eduardo Mondlane University, Mozambique), Marc De Meyer (KMMA)

Yégor Tarelkin

Périodicité de l'activité cambiale et des microvariations de la densité

Université libre de Bruxelles

Promotoren: Charles De Cannière (ULB), Hans Beeckman (KMMA)

Culturele Antropologie & Geschiedenis

Nicolas Nikis

Archéologie des métallurgies anciennes du cuivre dans le bassin du Niari, République du Congo
Université libre de Bruxelles

Promotoren: Olivier Gosselain (ULB), Alexandre Livingstone Smith (KMMA), Pierre de Maret (ULB)

Manoah-Joël Misago

Les verbes de mouvement et l'expression du lieu en Kirundi (Bantou, JD62) : une étude linguistique basée sur un corpus

Universiteit Gent

Promotoren: Koen Bostoen (UGent), Maud Devos (KMMA)

NIEUWE PROJECTEN

Het museum was in 2018 betrokken in een honderdtal wetenschappelijke projecten, waarvan 16 nieuwe projecten dit jaar van start gingen:

- An online digital identification key to the selected number of genera of Afrotropical hoverflies (Diptera, Syrphidae)
- CEOS-Landslide: Committee on Earth Observation Satellites - Landslide Pilot Working group
- Climate Extremes in the Lake Victoria Basin (ELVIC)
- Disscofed : Distributed System of Scientific Collections
- East African Rift: Neotectonics, seismotectonics and stress field constraints in an intraplate setting
- Identification of disease vectors, focusing on Culicidae
- Increasing marine taxonomic knowledge in Mozambique: the case of two neglected taxa (MaTaMo)
- L'archéologie et le patrimoine culturel Arabo-Swahili dans la Province du Maniema (RDC) / The Archaeology and Oral History of Slavery in the Maniema Province of the Democratic Republic of the Congo) (PatAr)
- La neurologie enfouie : évolution des capacités sensorielles et cognitives chez les mammifères souterrains
- Lithospheric structure and tectonic evolution of intracratonic basins: the Congo basin natural laboratory
- Prevention and mitigation of urban gullies: lessons learned from failures and successes (PREMITURG)
- Real-time PCR as discriminating tool between *Culex pipiens* s.l. and *Culex torrentium* (Diptera: Culicidae) species
- Renforcement des capacités en recherches et expertises au Centre de Recherches géologiques et minières en RDC
- Study of the impact of habitat degradation on the abundance and diversity of Syrphidae (Insecta: Diptera) in Burundi
- The evolving surface of the "stable" African continent (TESSAC)
- Transfer of geo-data and knowledge in support of a Geo-Information Management System at Rwanda Mines, petroleum and Gas Board

COLOFON

Uitgave onder leiding van de diensten
Communicatie en Publicaties

Teksten: Kristien Opstaele, Eline Sciot, gebaseerd
op de activiteitenrapporten van de KMMA-diensten
en -departementen

Vertalingen en copy-editing:
Ann Debbaut, Iris Spapen (KMMA)

Coördinatie: Eline Sciot (KMMA)
Lay-out: Tomatolab.eu

Foto-credits
Cover vooraan: Tomatolab.eu

Geprint op FSC-papier in Tervuren (KMMA).

Verantwoordelijke uitgever: Guido Gryseels
© Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, 2019
Leuvensesteenweg 13
3080 Tervuren (België)

www.africamuseum.be
Wettelijk depot: D/2019/0254/04
ISBN: 978-9-4926-6952-0

Iedere (zelfs gedeeltelijke) weergave van dit werk,
behalve voor niet-commercieel of educatief gebruik,
is strikt verboden zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de dienst Publicaties, Koninklijk
Museum voor Midden-Afrika.

België
partner in ontwikkeling

